

प्रकाशक—

श्रीपुणेनकुपुण्ड्रसुन्दर
टि एम्पोरियाम् ।

१५६ ए, रमारीर,
कलकत्ता ।

Publisher

S. K. Majumdar
The Emporium,
155 A. Russa Road,
Calcutta.

विद्यार्थ—

श्रीकृष्णप्रसाद घोष ।

प्रकाश प्रेम ।

१६ न मण्डिकतना डीट, कलकत्ता ।

एण्टिक् कागजे, चतुष्टय बंधाद

मूल्य १४० टाका

२४० टाका

मुख्यसंज्ञम् ।

चन्द्रिकेय नैगं तमः । तत्त्वचित्तेव यो योगिनां चित्तं यदीयं
 वाध्ययोग्य-स्रोतः समग्रं जगत् समाग्रावयत् । सुधाध्वनेन या
 सूर्यशिरणप्रतिस्पर्दिना यच्च यगमा मर्ज्या काव्यरमिकानां
 हृदस्तप्तनः मर्ज्या दूरीकृतं । कर्पांश-शम्भेय-करामीरितालीय-
 प्रभृतिषु मर्ज्याप्यभाषासु आरव-चैन-जापप्रभृतिषु यत्तु चाना-
 र्यभाषासु तथाऽनेकासु भारतीयभाषासु च यच्च गिरी रामोत्-
 मधेनेव रमन्ते । इदमगोच विन्ययकरं—यत् । तादृगस्य कविगुरोः
 काव्येन सुशोभति मरोयमी माताऽन्तार्कं संस्कृतभाषा स्वोत्तमाष्टेषु
 नाद्यापि दृष्टीतयती । अन्ये मर्ज्येषु देशेषु मर्ज्यासु च भाषासु
 मर्ज्येषु कविहृदेषु उच्छ्वासकवित्वेन (Lyric poetry) भाष-
 रमप्राप्त्यर्थे च यदयं रवोन्मः परां काव्यां गतः येनो मुन्यतमप
 नितं विदुषां विवादाप्यदम् । हान्दामर-कान्दिदासप्रभृतोना-
 मुच्छ्वासकवित्वं मर्ज्यां सुविदितं सुप्रतिष्ठितं च । गार्ह-
 वारीष तैः प्रवर्तितमुच्छ्वासस्रोतः मर्ज्यामेव भारतमण्डले रसाद्य-
 पुनक्तिं चकार । किन्तु शिवजटाजूटविनिर्गता गङ्गा यथा तीर्थ-
 कान्तार-जमपट्टादिषु विस्तृता चनन्तरं भगोरथपथप्रवृत्ता आत्मानं
 सागर एव तिरोदधाति तथा जगन्मण्डलस्थिताः मर्ज्या एव रम-
 धारा मरोचय इवान्निधनोक्तिः काव्यरवां विनोना भवन्ति ।
 अतएवोच्छ्वासकवित्वमादाकारनासंख्येयविषयगणगुणित्वेन नूतन-
 नूतनया भाषसमृद्धा आप्येवैव प्रातिभट्टया च मर्ज्यामेव कवि-

मण्डनं यद्वमण्डनमिवातिरुम्य मण्डनं चादित्यमुप इव
विराजते । यदनेन यद्वकर्तुर्नैवोद्यमेन यद्य पुनरप्य वाक्
पुष्पाञ्जलयः इतस्ततः कण्ठेन नर्धनेन कौगलेन मन्द्य मात्रे
मञ्जुकभाषाधिष्ठायै "गौताञ्जलि" गिति मङ्गलाया पूर्वाञ्जल्य
निवेदिताः, तेनैवाप्य माफम्य मिदम् । कुत्र कोट्टमण्डनानुवाद-
कौगलं रचनापटुत्वं वा, केन वा पटुतरिण सुदलेन विदुषा कीदा-
गौभनतरं चानुतरं वा कर्तुं गच्छं न वा गच्छं तत्र महद्वय-
प्रमाणमिति तूष्णीं भवामः । यदस्मिन् दुर्गमे गङ्गेने चनेनैव
भाष्यवता श्रीमता चमरन्दमोहनतर्कतोयभट्टाचार्येण प्रथमा
सरणिः कृता तेनैवाप्यानायाममयणीत्वं जातम् । क्वचित् क्वचित्
यन्मया दृष्टं तत्राप्य प्रावीण्यं पटुत्वं विदग्धत्वं च रचनासु
प्रत्यक्षीकृतम् । अनमतिविस्तरेण । २०।२।२०

श्रीसुरेन्द्रनाथ दास गुप्तः

"रवीन्द्रपरिपत्"मभानेता । (प्रेसिडेन्सि कलेज)

यन्त्रहाताः विज्ञानमनः

सहृदयाः साहित्यरसिकाः । तत्रभवतः कथिमन्त्राजः श्रीमतो
 रवीन्द्रनाथ ठाकुर महोदयस्य श्रुतयः सम्प्रति सुदूरे पाद्यालयेति-
 ऽपि विविधभाषाभिरनुदिता विविधेणाद्रियन्ते इति तदगौरवे न
 किञ्चिन् मघोलं वक्तव्यमस्ति । परन्तु प्राचीनमुखविशेषकस्य महा-
 त्वेस्तस्य अक्षभूमिरपूर्वमण्डनभूतायामिदानीं श्लोकव्यवहार-
 ऽश्रीमनधिरुदायामपि दर्शन-साहित्यप्रभृतिषु निखिलशास्त्र-
 विभागेषु स्यतन्त्रगवेष्टनया परिपूर्णावयवतया प्राचीनतया च महा-
 मनीषिणामगोपयद्वाह्यः भूतायां सुरभाषायां तदीया भावसम्प-
 दस्तुलभदर्शनिति मया तस्य भूयःशु पद्यमयप्रवृत्तयेषु कति-
 पयान्येव संस्कृतभाषया चनूय चय भवद्वाः उपक्रियन्ते । आगामे
 च—वङ्गभाषायामलङ्कारप्रवेशा अपि काव्यरसिकाः भारतीयसकल-
 प्रदेगप्रसिद्धया संस्कृतभाषयाऽस्य विषयक्यैः कवितामृतमाप्ता-
 दयन्तः मदीयं यमं सकलौकरिष्यन्ति ।
 अतोऽयं महाकवेर्विभिन्नयेषीयानां पदविमलेः पदप्रवृत्तानां
 भाषान्तररूपः । अत्र प्राथमिकं कविताद्वयं वङ्गीय-गौताञ्जले-
 रनुदितमिति तदनुसारेणैव अस्यापि "गौताञ्जलि"रित्येव नाम
 प्रकल्पयम् । इह शतं प्रायश एवोक्तमकाध्यानां भाषाकरी
 करणे सर्व्वथा सौन्दर्य्यरचनमस्ति ।

गच्छाद्य फठोगनेगामनगतैः 'गुरु-पुत्र-मायाधरनियमानुगत-
 कृत्-गालेन च निरुद्धप्रमार्ग्या' मन्वृतभाषया सप्ताध्यमनु-
 तदन कवेरक्षरभाष्यानुसर्ग्यं छतमुंरुप्रशामस्यापि मे कचिदुपज्ञातं
 प्रागेववननमपरिहायेमिति सस्त ननुमरेन्ति । अवेदं
 प्रमादमरं यदिहानुवादकार्ये महाकविर्यं स्वयमेव उत्तमाहो-
 र्हेगदिता मम ममधिकं माहायकमकरोत्, विग्वभारतो-
 यन्याधिकारिभिरप्यप्य सुदृगाधिकारः प्रदत्त इति तेभ्यः माधु-
 वादपुरमरो कृतज्ञता ज्ञापयामः । अन्यच्च—मम दृग्प्रवामितया
 सुदृगकार्यं शोधमेव सम्पादनीयमिति कृतेऽपि सुदृगविगुदि-
 प्रयासे अक्षराणां भङ्गादिदोषेण कचिदुपज्ञातः प्रमादः यथाऽवमरं
 शोधनीय इत्यसमधिकेनेति जम् ।

विषयानुक्रमः ।

प्रायेणा	विषयानुक्रमः ।	
दया	...	
पाषाणप्रतिमा	...	
दाना	...	
वपमानमहिमा	...	
उर्यसाधनम्		
धिकाश		
नन्दमयः		
दा सुपर्णा		
गुण्यजानम्		
हिमालय.		
पराजयः		
पद्मा		
नन्दभूमिः	वर्णादवि नर्णावर्णा	
नन्दमणिः	...	
नन्दिकाया	...	
मयाचम्	...	
निभक्तवर्षोप	...	
कामः (भर्माभवनाम् पुष्पम्)	...	
कामः (भर्माभवनाम् अमलम्)	...	
राहु-दण्ड	...	
वदिता	...	
वदिता	...	
कृतिमन्दिम्	...	
क. व. देवदानं. व. वाद.	...	

मायना । ०

एवमस्य गितो हि नाद्य तं वादधुनौ
 निविज्जमदभिमानं मज्झयानुदयाहे ।
 मारयितुमशक्यं योऽहमात्माभवेत्
 अस्मिन्नभिमत एषं मासज्जरं हतोऽस्मि ॥
 सम समय मिरज्जवाद्य वादधुनौ
 निरवधिमभिमानं मज्झयानुदयाहे ॥ १ ॥

न भवतु मम आगु व्यापनं व्यापकेती-
 मं जगु ननु तदेकम् । पूर्णतमम् ।
 दत्तं वासनाभिः तावत्तथा मयापे
 ददि विमलम् कानिदावर्तः निन्दितम् ॥
 इत्येवमिति किम् मां ममत्वं निन्दन्
 निन्दितमदमिमम् इत्येवमुच्यते ॥१॥

१. श्रीमान् श्रीमन्महोदयः ।
२. श्रीमान् श्रीमन्महोदयः ।
३. श्रीमान् श्रीमन्महोदयः ।

જનિત મનુષ્ય (માનવ) ની ઉત્પત્તિ (જનન) થી
 આપણે જાણીએ છીએ કે તેની શરૂઆત
 મનુષ્યના પૂર્વજો થી થઈ હતી । આજે જાણીએ
 છીએ કે તેની શરૂઆત (જનન) થી તેની
 વિકાસ થઈને આજે જે આપણે જાણીએ છીએ
 તેની શરૂઆત (જનન) થી તેની વિકાસ થઈને
 આજે જે આપણે જાણીએ છીએ તેની શરૂઆત
 (જનન) થી તેની વિકાસ થઈને આજે જે આપણે

(જનન) થી તેની વિકાસ થઈને આજે જે આપણે

૭૦ (જનન)
 ૨૦૨૩

दद्या । +

असुभिः सततं पणोल्लते-

नेनू कांसा वहवो मयाऽर्थिताः ।

परिवृत्तं ततोऽस्मि रक्षितः

करुण्यं कठिना मयि स्थिरा ॥ १ ॥

पुर एव यदपितामहया

चियदाम्लोक्त-तनू-मनोऽभवः ।

मयमेऽव्यहमिव तस्य मा-

मतिदानस्य हि योग्यपात्रताम् ॥

कदलोक्तनिधान कौशला-

दधिकंष्टा-शुद्धमदृष्टादवन् ॥ २ ॥

भवति भ्रम एव मे क्वचित्

तत्र पञ्चानमभि ब्रजामि न ।

अयि निष्ठुः कल मित्यतः

कथन त्वं मङ्गला एकाग्रमे ॥ ३ ॥

यपि ज्ञेयमि धूर्यविमं
मम जीवं त्वयि योगयोग्यताम् ॥
सहस्रैकविधिस्र मामतो
इमकमेच्छा-शुक्रमहटादयन् ॥४॥

षाषाणप्रतिमा । ७

भौतवर्तनं स्थिरपदे कठिनाग्मभूर्ति-
 रैकाकिनी कति समाः पायय स्थिताऽसि ।
 आत्मानमेव मनसा सुममाहितेन
 मङ्गं विहाय सकलेषु विविक्तयन्त्रो ॥१॥
 कोलाहलेनैव भवस्य मदा मृदो-
 र्विलोभनेशमपि नैव कदाऽपि यासि ।
 निखं विमोक्ष सुख-दुःख-विनाश-जल्प-
 दम्भप्रवाहमभितक्ष्यमुदासिनोव ॥२॥
 कामो महान् पटतले पतितस्तथाय-
 माम्नायमिक्षति सदोन्मुखनिर्निभयः ।
 बाधं न यक्षसि तथा हृदयस्थिताऽपि
 रूपस्य ते विमहशोदमपुष्पशैलो ॥३॥

दौना । ७

जगदम्बिकाऽऽगमनतो धरातन्त्रं
परितः प्रमोदगम-धागया झुतम् ।
धनिनोऽङ्गणस्य तटिहैकपार्श्वतो
नमु पद्म तिष्ठति हरिद्रुकन्यका ॥१॥

अमृषोदुपासमयतो विमृत्वरं
बहुकमे-सम्भ्रम-सहस्र-गच्छितम् ।
छटजं निरक्षयमुदस्य कौतुका-
महर्मीचितुं तदियमागता द्रुतम् ॥२॥

परितः स्फुरत्-सतत-वैशुनिस्त्रमे-
र्विमनीक्षता विषयमन्यरेक्षया ।
मृगच्छिक्कामिव दुरागयेरिता
भवमश्रियं पिबति म्मोजचक्षुषा ॥३॥

* "हर्षि च धीमता" इत्ये "काङ्क्षनिनो" इति नाम । मङ्गुमाविषी ।
रङ्गदे प्रदि दुरागुता दृष्टिः । अटदम्बिका कामन्ययी दुरादिरी ॥१॥

इति शेष दिनाद तदुच्यते । दुरागा दुरागाऽहं चक्षुः दुरागः सन्निव

विगदां विदीर्ष्य शरदम्बुदाधनीं
परितमकाञ्चन ममानरोचिषः ।
भुवि कीर्णरश्मिकिरा रवेरिमा-
मनुभाषयत्यतितगामपूर्व्वताम् ॥४॥

कति वा यजन्ति महमभूमं वहिः
प्रविशन्त्यथो लघु क्रियन्त एव वा ।
कश्चिदद्दाममुत्तरं दृष्टवान्
जपन्नापि गायति जनो मदोदतः ॥५॥

अभितलन्ति लघु दामदामिकाः
परिपुष्पिताः कुसुम-पत्र-राशयः ।
इयमीक्षते कश्चिदमन्त्रमानसा
स्वपनार्पितानिष वहिः स्थितान् पुरः ॥६॥

“जगदम्बिकाऽऽगतवतीह कथनी-”
न्युत्प्रेक्ष्य “तत इयान् महोत्सवः ।”
ममगां ॥ मातुरगमत् तदागता
ननु कीदृशीति जनो दिदृक्षया ॥७॥

तत एव कश्चिददमीयनोद्यमे
उदिताशुनो मनिममानं भृशम् ।
अभिमानी कथयतीव वन्द्यता
इति निर्दोष जनो-मुष्णम्बु ॥८॥

“किमिदं तथाचरितमस्य । माम्यतं
 बहु रत्नभूषणमदो दधामि यत् ।
 रुचिरप्रसाधनमिदञ्च मे वपुः
 तनयेषु केवलमस्मीषु तुष्यति ॥८॥

उपचारराशिभिरुपायनीकृतैः
 कुरुते जनस्त्वदभिनन्दनं मुदा ।
 जनमो ममामि यदि, किं बहाम्यहं
 वसनं पुरस्ताद ममो-मनीममम् १ ॥९॥”

इति तस्मिन्-निहितैक-बाहुकान्
 परिनृत्यतोऽङ्घ्रतले शिशूनिवम् ।
 शबलोक्त दीनवदना विभावय-
 त्यहमेषु हन्ता न भवामि काचन ॥१०॥

जलमोपहस्त-परिमाज्जिताननाः
 परमादरात् खलु सुमञ्जिता १ मे ।
 परिधापितं न वसनं ममास्वया
 नयने च नाहमधिगोप्य माज्जिते ॥११॥

यदि नास्ति नाशु मङ्गलं न वा धनं
 किमिदं तथाऽपि न सुधापिनाशदम् १
 अपरञ्च वत्सल्यतयाऽथवा ममः
 किमिदमस्य न वपुः शोभयिष्यति १ ॥१२॥

किमियं नु शूच्यमनमैवमेविक्रया
 धिरमद्य पश्यति पुरा मद्योन्नयम् ?
 सन्निभाननां प्रति पुरः स्थितामिमां
 करुणं स्वनन्ति खलु वाद्यतन्त्रिकाः ॥१४॥

एषि मानुलोचनजने पुरःस्थिते
 यदयं विष्णाममङ्कितो मद्योत्सवः ।
 यवधीरितामित्रजगदुत्तरेरिदं
 निघतेः कठोरद्वनितं विभाव्यते ॥१५॥

न गृहं न चाद्यवसने न शूच्यं
 ममताप्यदं ॥ खलु कविदक्षि मे ।
 प्रमदक्षणेऽपि परिचिन्त्यविदं
 नितरां क्रियानिव जलो न शोचति ॥१६॥

उपयान्ति बालकगणा गृहागतं
 दूतमेकमर्षिकुलघोरवाचसाः ।
 किमयं ददाम् ? मनदबुद्धारिणा
 परिचिञ्चति मय्यप्युत्तुङ्गजम् ॥१७॥

एषि मानवः समुपसर्पेण हृतं
 बुद्धतादुत्तुङ्गजममर्षिर्भवेत् ।

यदि मात्र, नलि शिखरी विमायका
जमली, तदा ननु क एव उन्मयः ॥१८॥

परिच. मङ्गलरूपि मन्त्रोन्मयकमे
मनितानमेव यदि वर्णने नलि ।
विमयमन्त्रेण मदकारणवर्णो
विमयमन्त्रेण मन्त्रवर्णो विकल्पितः ॥१९॥

नयमानमविद्या । ८

मन्त्रा ननु विमया ननु मन्त्रा
मिदि मन्त्रा ननु मन्त्रा ननु
मन्त्रा ननु मन्त्रा ननु मन्त्रा
मन्त्रा ननु मन्त्रा ननु मन्त्रा ॥२०॥

य एव मन्त्रा ननु मन्त्रा ननु
मन्त्रा ननु मन्त्रा ननु मन्त्रा
मन्त्रा ननु मन्त्रा ननु मन्त्रा
मन्त्रा ननु मन्त्रा ननु मन्त्रा ॥२१॥

दिश्यप्रभादमुपदर्शय चेत् प्रियोऽहं
नेष्टं समान्यदिति कोऽपि युवा वभाषे ।
एतः स्वदर्शनविद्वदमनस्तमूचे
माधो विधातरि किमस्ति यद् अपमानम् ॥१॥

माधुः कृताञ्जलि गन्धयनाम्बुधारः
प्राह नम नाम मनसा भगवन्ममैव ।
हे दीनमाद्य परमा मयि ते हृषीर्ष
श्लेच्छानये विहितवानिति अथ यन्मे ॥४॥

सामौहिनियितमहो दयया तवैवं
नेवागमिष्यति हि कथन मे समौषम् ।
लोकस्य पायत इहेव सह त्वयाऽह-
मेकचिन्ताय भवितास्मि हृदि स्थितेन ॥५॥

सामेन्द्रजानिकवर प्रतनेषि मायां
मम्ये प्रवक्षित इवाग्नि पुण्ड्रवाऽह्य ।
शमीय हन्त ननु विश्वजनान् कुटीर-
मन्तर्हितीभवितुमिव यदुद्यतोऽमि ॥६॥

ये ये स्थिताः सन्तु तदा दिग्भावदृष्टाः
मर्षं बभूवुरिह कोपपरीतचित्ताः ।
नो माम्यहो यवनकौनिकपादनेणु-
प्रत्यागया पुरि जनाः, किमिदं नु हन्त ॥७॥

पादेयतुभिरुपयाति कनिः प्रतिष्ठां
 मन्मा धरा विप्रस-पापभनेष जना ।
 नीचेत् प्रतिक्रियत एतदहो कथञ्चित्
 रक्षाकथा भवति दूरमता धरित्राः ॥ ८ ॥

भंसम्भार ते पतितयाऽवनया कथञ्चित्
 कथ्यं ददुः प्रमभभिव रक्षः कवेऽप्याः ।
 मामः पलायितुमथागतयान् कवीरो
 हरे यदा, करममुच दधार मा द्राक् ॥ ८ ॥

ऊर्ध्वं च—हे गुरु कष्टञ्चतुमनैककृते
 नो यत्किं कथ्यनिदहो तव गृह्यते किम् ?
 यन् प्रापयो गतिमिमो मरणासनाद्यो
 हा हा गता प्रलय-धर्मो-दयादयाऽस्मत् ॥ ९ ॥

हा जल मो नन् निगमममद्य दित्वा
 भट्टं लया विरचितः रिभ माधुर्येण ।
 हा धिक् विनाऽयवमम मम गन्धमासो
 देवो मनेऽसमनर क नु हेमकाणि ॥ १० ॥

हे न दित्रः कर्तव्य रिभ मम लक्ष्म
 मन्मो मम कर्तव्योपमर विरत्र ।
 ॥११॥ मन्मो मम मम मम मन्मो मम
 दम्भ विमो मन्मो मन्मो मन्मो मन्मो ॥१२॥

धूनीः सुप्तेन किरमीह शृणागृभूना
नेतेषु, पूरयमि चापि पृथं अकुत्तिम् ।
हाहाऽयमा सरलतेव गृहीतमूर्ति-
रयार्दमेवमनुरण्यमटाव्यमाना ॥ १३ ॥

“दोषो समैव” जनजैरवदत् कवीरो
“निःशङ्कमेहि निजयं मनने मदीयम् ।
यद्यस्ति मत्त्वमिह नाम मदीयमयं
कथात् पुनस्तदमुपशानपरा भवे स्याः” ॥ १४ ॥

आनीय तामय गृहानमर्ती कवीरः
प्राचोद्धयन् सधुरवाग्भिरमूढमोभिः ।
कष्टं मष्टयव भविष्यति, किं करोमि
त्वं दोनमद्य हरिषेव यतोऽमि नीता ॥ १५ ॥

साध्याकुलेन नयनेन शिरो विनम्य
सा मन्त्रभाषत भित्ताऽनुगय-ञ्जिया च ।
यदुच्छ्रुतं महदकारि मयाऽनिर्लोभात्
मद्यस्तदेव फलितं मम श्रुत्युभाऽय ॥ १६ ॥

साधुय तां पुनरभाषत “साधु भेषोः
मातृपुत्राग इह किञ्चन नाभ्युपैसि ।
आरोपितः शिरसि योऽय कण्डूभारो
दिष्ट्वा स एव मम नन्दनपुत्र-माभ्युपै” ॥ १७ ॥

तस्या निरम्य कलुषं दिवसैः विद्यद्भि-
 र्ज्ञानप्रभां मनमि साधुरग्यानिनाथ ।
 मदाः प्रवृत्तनयनाम्बुचयेन कण्ठे
 संमूर्च्छिता हि हरिनामगुणान्निगाथा ॥ १८ ॥

मिथ्यैव साधुवचनं, कण्ठः कवोरः ;
 इत्य' वचनं नपु लोकासुतेषु वाक्ता ।
 कर्णं यदाऽप्य च गता, गिरमा गतेन
 "नीचोऽग्नि रूममग्निमप्य" गनैरवादीत् ॥ १९ ॥

कर्म लभे यदि तथैव इति विधिदि
 कार्यं न मे तरणिगोरवतोऽस्तुनाऽपि ।
 त्वं भानि यद्यपि समोपरि टौनवन्धो
 सिद्धात्रिभूषितमिदं मङ्गलं महे तत् ॥ २० ॥

चामीत् मङ्गोत्तमना नृपतिः कदाचित्
 गङ्गुयया यवनमाधु-सभायितानाम् ।
 चाकारयत् स च यदा, मगिरःप्रहस्य
 दूर्तं जगाद विनयेन गनैः कवोरः ॥ २१ ॥

दूरे वगासि मङ्गलं जगत् भद्रं,
 ममः मदेव निजभाषयद्देव्य-रागो ।
 विदग्धनय च मभा, तद्गङ्गुयया

मेघः ॥ १६ पुनरभादन सापुत्रस्य
त्वं चेन्न यासि, पतिताग्निं नृपस्य कोपे ।
मृत्वा दिगन्तवित्तं विममं यमद्वे
भक्तमद्वता प्रयत्न एव मनोरथोऽस्य ॥ १७ ॥

धर्माग्ने मरुपतिः पतिताग्नेन
वित्तापिता इव वभुष मरुप्यवगां ।
धीरः प्रशान्तवदनोऽनुगतो रमण्या
तत्ताविगदु विमयनमग्निः कवीः ॥ १८ ॥

कविपुत्रं ममहर्षीत्, अद्भुटीचकार
कथित्, जहान च परोऽनमयत् गिराऽस्य ।
इदं तथा तमद्वनीपतिरग्रवीच
निर्जल एव कथमिवमिहापि, धितम् ॥ १९ ॥

अद्विपतः सपदि तस्य निदेमकारा
साधु मियत्सु सत्र भेषु सदिदकार ।
वहादिधात रमणीमचलत् कर्षागे
पौरादाऽप्यपरिवर्तिमुपदिदेव ॥ २० ॥

देऽवस्थिता द्विजगता पदि, तं निरेऽस्य
तं पार्श्वोर्विजहसुः द्विजं चोत्तरेन ।
तं आचरन्त इतिरुदुदुचे
भोजनानि मदनान्यातिरुदुचे ॥ २१ ॥

कौपीनमेष यममं, रजसाऽङ्गरागो,
दूरं परिच्छदकथाऽसु, न कचिदस्ति ।
संबोधयेत् तमिह यन्मु भवे समिति,
भित्तोर्यं तदधिको हुमगूलवामात् ॥ १ ॥

तस्याप्यहो ननु महानभिमान एव
राज्यदिये न गणयेत् किमु हिमदृष्यम् ?
नान्यत् न वाच्यति किमप्यतिचित्तमेतद्
द्वागैव मिद्विमविमीषति केवलम् ॥ ४ ॥

गर्भोरतानिरुपमोऽयमपारमिभु-
गैर्जस्यनारतममुख पुरस्तरङ्गैः ।
मन्येऽतियद्विविधि कर्कं विरं तदस्य
हृदा दमन्यतितरां किम वातुलस्य ॥ ५ ॥

योय प्रपातयति नीरवमिव हृदि
निग्नं कियामनु यदस्य निमिषहीनाम् ।
प्रातश्च पूर्वमेतमे निजिज्वरजार्मो
शुद्धो यदुदमजति रात्रिषु चन्द्रमाच ॥ ६ ॥

“यो बुध्तेन सम बभौऽर्जमवेति तस्य”
वाक्यो निधिः कः सज्जनस्य तस्यापि दारिद्र्ये ।

कति कथयन्ति तत्र नमोऽस्तु

मिमांसा कथयन्ति तत्र नमोऽस्तु ॥ १३ ॥

निर्गोपमावदति कथयन् नमोऽस्तु

लोका यमगतिं कुर्यात् नमोऽस्तु ॥ १४ ॥

अथैतन्मातमति मः सति तन्मातमोऽनु

मतां पदं नमति मिदितमति विदितम् ॥ १५ ॥

सुष्टे पुरातनतमः सत्पुत्रोऽतिशयः

मोक्ष्यते यदा कथनं नाम विभासकम् ॥

अथानमा इव कथयितुं देवदेवता

ज्योतिर्दिवि प्रथममनुत्तममिति गोः ॥ १६ ॥

अथैव रोधमि तदाऽतिशयं नमः

देवासुग मिभूतपादमुपेक्षितम् ॥

हृग्भिर्निर्मैवविधुराभिरगाधभावं

रक्षाकरस्य सुचिं गतधाड् मिदधुः ॥ १७ ॥

मकनस्य तवगिषी चेति इदमकनस्य इति तदा देवता अथानिर्गोपमावदति नमोऽस्तु
 कथयन्ति तत्र नमोऽस्तु इति तदा देवता अथानिर्गोपमावदति नमोऽस्तु
 इति तदा देवता अथानिर्गोपमावदति नमोऽस्तु ॥ १८ ॥

अथ इति तदा देवता अथानिर्गोपमावदति नमोऽस्तु ॥ १९ ॥

स्थित्वा निमीनितदृशोऽतिविशाय तूष्णीं
गीतीर्महाजन्निधेः श्रवमा पपुम्ने ।
उद्दामकोतुकभरादवगाह्य नीर-
मेनं ममन्युरय मोषु महारहस्यम् ॥११॥

विक्रियतास्तु सुचिराय यतस्तदा यौ-
रादिवर्भूय भुवमानि विमोदयन्ती ।
तमेव रोधसि विगोर्ण-विवर्णशमा
मनो मुहुर्भमति निदिमर्षिं विचिन्त्यन् ॥१२॥

आगाऽप्य गान्तिमियता ममयेन याता
मन्ये, तथाऽपि परितय परिभ्रमन् यन् ।
अद्यातविद्यमसुखो विचिनोत्यजस्र-
मभ्यासमात्रमिह याति निषोन्नकत्वम् ॥१३॥

कृजन्ति सन्ततममौ विहगाप्लरुणां
शाखासु यान्तु, न ते विद्ययीभवन्ति ।
आया क नाम, गन्वन्ति न ए अमं ते
नक्तन्दिषं तदपि जायति संभवन्तः ॥१४॥

द्वित्वा क्रियान्तरमुदस्ततरङ्गबाह
रवाकरचमति कस्य कने सदैव ।
आकन्दति धतिलयं व्यभते न चेष्ट'
मन्ये प्रतं तदिदमस्य कृतान्तादिष्टम् ॥१५॥

कां सिद्धिमिच्छति दिवि ग्रहतारकास्तु
 योगाक्षराक्षरमजस्रमटोद्यमानम् ।
 पचोव कारिधिरिवावनिमग्नः सौव
 सत्तः परं भूमति सिद्धिमर्णिं विचिन्वन् ॥१६॥

सौदायरा ऋजुधियः पयि मंशुर्भं तं
 खान्ताः कदाचिदुपममयात्सृष्टच्छन् ।
 साधो किमेतदपि दर्शय केन दत्तं
 प्राप्ता स्वया क खलु काश्चन-मेखलेयम् ॥१७॥

द्वाग्विप्रबोधमधिगम्य यथा सुपुमा
 न प्रत्ययं दधति पूर्णमनोरथेऽपि ।
 अथदधत् स च दृशो विनिमृज्य तद्वत्
 “स्वप्नो न, काश्चनमिदं” स्वस्या बुबोध ॥१८॥

प्राप्तोपदेगमधिगम्य यथा च शिष्यो
 न ब्रूयाति महमाऽद्वयतत्त्वमेकम् ।
 न ब्रूये स सहसैव तथाऽपि पश्यन्
 “न स्वप्न एव मम, काश्चनमेव सत्यम्” ॥१९॥

चराक्षरस्य बीजवत्तद् दशतारकास्तु बीजः सत्यम्, अविद्धः । दशतारकं
 वैश्वदेवस्य सत्यम् ॥१६॥

तौ ब्राहिना परिनिषीद्य निजं सनाटं
स्वप्ताङ्गमभिरवगो धरणीमवाप ।
यत् पूर्णमाधनफलं स्वकरादपास्त-
मात्मानमेच्छददयं तदयं ग्रहणम् ॥२०॥

प्रातः शिवागजकलमायमनेगुमाङ्गे
कंधीभ्य दूरमकरोत् न मरुददग्ं ।
अत्रान्तरे नदि विवेद कदा महेन-
माङ्गमभ्रमात् न खलु सिद्धिमधि निरास्यत् ॥२१॥

आसीत्तदाऽम्बरमपूर्वसुवर्णवर्णम्
अस्ताधनं रविरनेष्ट सुमेरुमोभाम् ।
उत्तमकाच्चनरुवि जलधि निंदधौ
स्वप्ने सुवर्णमयराज्यमिवापराधा ॥२२॥

पूर्वोद्यमेन च मघेः परिमार्गणाय
साधुः पुरातनपथेन पुनः प्रवृत्तः ।
शक्तिर्न मा न करणानि तथा पटूनि
खिचं समोऽपि विलुप्तोऽनन्तव लूना ॥२३॥

भूयः पुरोऽस्य न रराज सुदीर्घवाटः
मन्ये न च कचन तस्य समाप्तिरस्ति ।
तच्चक्षुषोर्मरुभुवोऽपि दिगन्तलोना
विभ्रष्ट मेघतमसैव विलुप्तमासीत् ॥२४॥

प्राणैः पञ्चैरिह विचित्रं यमायुषोऽर्द्धं
 मुग्धः सकृत् करतले घणमात्रमाप ।
 तच्चै च निदिमण्येऽपरमदेमायु-
 र्भस्मात्पुनः क्षपयति प्रसभं प्रसक्तः ॥२५॥

अशिकारी । *

पुष्पधानि रघुनाथ इत्यभूद्
 भूभृदम्बयज-वीरपुङ्गवः ।
 यस्य नामनि कथञ्चन श्रुते
 काम्यमापुरयौ दगास्यवत् ॥२॥

सोऽधिरुद्ध धरणीभृदामनं
 भूमिभारहरणे मनो दधत् ।
 वैदरास्य-महिशूर-भूषते-
 र्भागनाय वलवर्गमादिगतम् ॥२॥

तत्रैवेति अशिकारीतत्त्वात् ॥२५॥

* "अशो चो अशिकारी" इत्ये "विचारक" इति नाम । रघुनाथस्य नाम ।

"पुनः" इत्ये "पुनः" इत्ये रघुनाथस्य नाम । अशिकारी इति नाम । अशिकारी इति नाम ।
 अशिकारी इति नाम ।

मूर्धमेव सकलादिमन्त्रात्
 द्योतमेव नभसो रयादृत ।
 लब्धबाहुवन्-कीर्तिरापतद्
 राजवर्त्मनि महाम् बलादधिः ॥१॥

शब्दिताः सपदि महारागयो
 दूरमप्युदयतम् जयध्वजा ।
 चङ्कनाथ विदधुर्लुध्वनिं
 भूरकथ्यत चगू पदादृता ॥२॥

कक्षि-बाजि चरभोःपुत्रेभ्य-
 न्वादिने ध्वजपटे च पूर्वचि ।
 बलमश्वमधिकृत्य विजितं
 प्रत्यमितमचलकक्षोपति ॥३॥

उल्लिङ्गः बलकलध्वनिर्महाम्
 चञ्चलादमतिमह्यम् दिवः ।
 मय एव विष्णु मन्त्रपणितः
 शान्तिमौनमभितो व्यराजत ॥४॥

कथं किं वलजराह्णोद्विताद्
 मुहदुच्छेदमरो मरद् वलम् ।
 भूपतिप्रमुखायाः दितवद्
 मीपुगध्वनि वराज निदलम् ॥५॥

विपत्तीपमिति शास्त्रिभः वित्तं
तत्र भूपतिममर्पणं व्यधात् ।
प्राप्तविक्रम-यज्ञो-मदोदय-
स्ते मदानमिदमभ्यशात् पुनः ॥१३॥

“निश्चयेव कृपतेः स्वतन्त्रता
केऽपि तं न वस्तु बन्धुमीयते ।
यामि मुक्तनिगितामि, नाय भी
न्यायवाक्यवद्व लीलुपं मनः ॥१४॥

मोऽपराध—“रघुनाथ मम्यतां
बुध्यतां, परमिहावधीयताम् ।
योऽधिकार इह मयाभूच्च ते
मोऽयमद्य तु विसृज्यते मया ॥१५॥

एतदंशु तव दण्डलक्षणं
माभ्यतश्च चनितोऽस्मि मघने ।
मा गमं त्विह विचारकोतवे
वासरहमघनेऽवद्वताम् ॥१६॥

तादृते समरतूर्य्य एकत-
स्त्वभ्यधावदय मेत्यमुदतम् ।
त्यक्तमर्द्धधनगौरवोऽन्यतः
स्वोऽपराध च मज्जिष्यते दिङ्मा ॥१७॥

हा सुपर्णा । •

किमपि बन्धनमेव विद्वद्भ्य-
 दितमुक्तमद्वैतस्य पञ्चरे ।
 विधिवगादितस्त्वमुपेयिषाम्
 स्फुटमदोऽल्पपदार्थमसम्भया ॥१॥

“यदि जहोहि निरस्तयपथूर
माय उपेहि विभाव पुनर्वनम् ।”
“ननु वने सुमहद व्यसनं भवेत्
तदिह कृत्त वमाय निराकुलम्” ॥२॥

“नहि नहि व्यदते मम ते वषः
 सुगन्धं किल मृदुलप्रभञ्जम् ।”
 “किमहमद्य वरोमि वदस्य भोः
 वयमिवाणि वदिर्भवता वने” ३३४

[illegible]

वदितव्यमित्यत्र एव निजेच्छया
 वनविहङ्ग उदात्तममो जगौ ।
 वच उवाच परोऽपुनरुदेगिर्न
 ममवदन् न हिमनुमयो गिरः ॥४॥

“हिमनया कनकधमनिन् • मया
 स्रज सुधात्मनिमामुपया गिरा ।”
 “स्वमहिमानि विमोहित निश्चयान्
 इयमपूज्यंता नमार्ता” ॥५॥

“न यन्, हिं कर्वाणि तथाऽप्येयं
 नहि पौष्ट्यहेतुतवाङ्मयम् ।”
 “कथमहो वत मम्यति गीयतां
 सुदिरदिश्रुत-काननमौनिका” ॥६॥

“ययि विनोक्त्य जैन-नमस्तनं
 हिमयि भावार्थं न च वन्दनम् ।”
 “सुददितं ननु हिमयनादया
 भवनमाहुनमध्यमितो मम” ॥७॥

स्थित्वाऽतिशीतलज्जले सहिषा विराय
प्राप्याय कून्मनुगा रमन्तोरवादीत् ।
प्रज्वानयाननमरं मनु शेषमाना-
न्यद्भानि मे न यत्तु शीतमरं महन्ते ॥१४॥

ता इन्धमायैमुपगम्य वन तटस्था
शान्ता लताभिररमा मुदुराचकपुः ।
तामो विन्ताममवलोच्य मर्ज्जितुकं तम्
चाह्वय राजमहिषो पुनरादिदेग ॥१५॥

“मूढाः समेत यदिदञ्च कुटीरमारा-
हन्तैव योजयत मङ्गिममं प्रयस्य ।
तैर्नैव शीतमपयास्यति मोऽस्त्रिन्नाता
घोरं जहाम सहिषोदमुदोरयन्ती ॥१६॥

तां शान्तती मज्जदग्नेदमुवाच दामो
मातः क एव परिहाम-नवावतारः ।
दीनस्य वा प्रवमतोऽय तपन्विनो वा
मर्ज्जोऽजे किमिति दारुणशामनाऽमि ॥१७॥

श्रुत्वेति राजदयिता निजगाद रोषात्
“दूरीकुरुध्वमतिदीनदयातुमेनाम् ।
नार्यस्ततो यतविवेकधियः प्रसस्ताः
तत्रानलं नष्टु गृहे निदधुर्दसन्धः ॥१८॥

स्फोटं, वपुः पवनकुण्डनितं दधानो
धूमा दिशः सपदि धूमचयश्चकार ।
लोलं प्रमार्थ्य च शिखारसना-सहस्रं
व्यापान्तरिचमनतो यस्मितुं जगन्ति ॥१०॥

प्रभातिकौ सपदि दूरमगात् स्वगानाम्
घानन्दर्गातिरुदियाय भगार्त्तनादः ।
वृत्तिवृत्तानामिव बोध्य तदा सन्नायं
यायो जंबोऽपि वष्टुषे सह वेनयैव ॥११॥

तन्नाभितः प्रसरता ज्वलताऽनलेन
भस्मीकृतेषु निखिलेषु दृष्टोदयेषु ।
सा कोतुकान्तसमखीगतमान्पन्तो
राष्ट्री निजानयमगादरविन्दहस्ता ॥१२॥

नटेषु वासुभवर्जेषु परं विपश्चा
दीनाः प्रजाः विनय-दूरनतेन मूढाः ।
आवेदयन् निजदगा भयमयकण्ठ-
माभ्याममण्डपगतं नृपतिं कथञ्चित् ॥१३॥

युत्वा क्रियाऽक्षमनुनः स गृहं प्रविश्य
“राशिं त्वया किमिदमाचरितं नृगंधम् ।”
पप्रच्छ तां “कथय कथं कृतेऽस्य राज्ञ-
धर्मस्य इति गन्धान्यदहः प्रजानाम्” ॥१४॥

आकषिकं तमभियोगमद्यो निगम्य
मा प्रत्यभाषत नृपं महिषो मरोधम ।
“पणोऽञ्जे षट्मतिम्माव कीदृशीयं
नष्टेषु तेषु कियतो कथय चतिः स्यात् ॥१५॥

निर्घोहनाय किम् यामिककौतुकानां
राजाङ्गना ननु कियदसु मोतुसुजन्ति ।
तेषां पुनः किमिव मूल्यं मदो निगम्य
प्रादुर्भवन्तामवदत् स नियम्य रोपम् ॥१६॥

चन्तःपुरे महति यावदिहामि राघो
मूल्यं कियद् भवति श्रीर्षकुटीरकाणाम् ।
प्राप्तुं स्वयेति मनसाऽपि न प्रकथयितुं
जनि, कटीरहृदये तदिदं निबोध ॥१७॥

आदेयतो नृपवरस्य च किङ्करीभि-
र्मांसोविभूषणचयेषु तदाऽऽहतेषु ।
तां सद्य एव हतमित्तुममानवेगा-
मानोय लोकपदवीं स पुनर्वभाषे ॥१८॥

अथ प्रभृत्यनुदिनं भवनेष्वटन्ती
भिषाऽर्जितेन वसुमा ननु कारयस्व ।
तावन्ति पर्णगरणानि, कुतूहसिन्ध्या
अश्लीलानि एतु यानि मुहूर्तमध्ये ॥१९॥

संवत्सरस्यैव सप्तः सम्यग्प्रदत्तः
 सम्यग्प्रदत्तः त्रिभिर्द्वयं भवति निवृत्त्य ।
 सः चाप्यिदमिदं पुरः सकलप्रज्ञायां
 कोदक् पति भवति जीनेकुटोरनागात् ॥२॥

हिमालयः । ५

चण्डो गिरौल्ल इवभीष्टं सद्यस्त्वपुञ्जं
 लाभ्यागमोप इव मे प्रतिभासमेत्य ।
 यच्च निष्ठाया परिमोदति च पुष्पकानि
 यच्च तद्विदुः गिर्यामय-पर्वतानि ॥१॥
 तत्र स्थितं तत्रि त्रिपुल्लि गतानि राज्या-
 नाद्याः त्रिपुल्लि पुनने नरोदितानि ।
 भूयो नृपस्य परिपुल्लिभूदने वा
 सः नामनादिननिगो,मि दृष्टकृत्तिगो वा ॥२॥
 चण्डोऽपि किं नृ निम्बिता जलदादिदिशि
 ईमन्त्रिणः नृणां प्रपिता नृपते ।
 वा कोऽननामिदं नृणांमिदं भोजभावा-
 सः चण्डो यमः कोऽनृपस्य नृपति ॥३॥

पूर्णो विस्तररहितं लुचिदप्यमङ्ग-
 कूटस्थितो दृढयत्नमिमतोतवान् यः ।
 ईशः शिरोपपरिषेनक-वाङ्मुपाय-
 बन्धं स केन विधिना गमितो भवाभ्याः ॥४॥
 न प्रायेणोयमिह यस्य किमास्ति किञ्चित्
 प्रेम्णः कथं पदमभूत् स तथाविधस्य ।
 येनोदईस्तय सुता शृङ्गमेधि-म्लोक-
 साधारणीं गतिमवाप सृणां समक्षम् ॥५॥
 यमैश्वर्य भूधरवर प्रणयस्य वार्त्ता
 प्रत्येकमेव दधतीह गिम्नोद्ययास्ते ।
 पुतः प्रियस्य परमस्वमियाननस्त-
 द्वाभाकरस्य रुविरस्य ततोऽसि गुणम् ॥६॥

पराजयः । ♦

न कीर्तनस्य तुला धरायां
 तत्कीर्त्ति-गाथा जगद्युते हि ।
 न पलायन् दीनजनान् प्रपन्नान्
 रक्षन् प्रजानामपरः पितिव ॥१॥

नृत्वेति काशीनृपतिः स्वराज्ये
 रोषाम्निना सौमतरं दिदीपे ।
 मम प्रजा ये च ममाश्रदासा
 नयन्ति मत्तोऽधिकगौरवं तम् ॥२॥

धर्म्येण मीर्षेण गुणैरयान्यै-
 र्म मे कनामर्हति यः कथञ्चित् ।
 दानेन मां मोऽतिगयीत किं नु
 प्रवक्ष्यामीत्यलमस्य नृनम् ॥३॥

पाण्डय सेनान्धमसादकध्यात्
 समादिशत् सचरनाय तूर्णम् ।
 “पाकस्यतां कोशन्-भूमिपालः
 मर्धा तदीयां न महे कथञ्चित्” ॥४॥

तमस्तकप्रस्थमवेष्ट्य काशी-
 नरीशमाजी खलु योगलैन्धः ।
 प्रजामुखं दीनदृशा प्रपश्यन्
 राज्यं परिस्थज्य वने अगाहे ॥५॥

ततः सम्राट् सभासदोऽसौ
 दर्पेण जिता प्रहसन् वाच ।
 “गोपायितुं यन्तु वसुनि गतः
 तमेव गुणं किम् ‘दातुं’ माम्” ॥६॥

“हृदा विधे कस्तव दुर्ध्विनाम-
 यस्तो हि पूर्णदुरकाण्ड एव ।
 प्रतापिनः सद्रमभोचमाना
 नापेक्षते शौ. कुलटेष धर्मम् ॥३॥

म नः पिता धर्म-दयेकभूमि-
 र्जता वयं तेन विद्युज्यमानाः ।
 धिगन्तव्यं मार्ग्यजनानवशोः
 रिपुं न य. पश्यति कोपहृष्टा” ॥८॥

श्रुत्वेति पाचो रक्षसि प्रजाना-
 मालोचयामास स चण्डमेव ।
 “जितं मया राज्यमिदं समस्तं
 न काऽपि दुर्हस्तिरनुष्ठिता च ॥८॥

महाऽपि मे यः परिवाद एव
 मात्र प्रतीकारमवेमि किञ्चित् ।
 मग्निम् रिपौ जिवति नूनमेव
 शर्पा समार्यं विजयप्रसङ्गः” ॥९॥

कृण्वस्य रोमस्य रिपोय श्रिये
 मेष्टाऽवहेलति ततो विविध्य ।
 स कोमसेन्द्रस्य कृते समन्ता-
 दाधोपयविष्कगतं प्रजासु ॥११॥

दृष्ट्वा मर्हीपस्य च शामनं तद्
 दूतस्य सम्पर्यटतोऽग्रहस्तौ ।
 न्यमौलयन् केचन कम्पमाना
 दृगोऽप्यधुः केचन कर्णयुग्मम् ॥१२॥

तं श्री-सनायं परिहोनराज्यं
 वने भ्रमस्तं परिधाय वत्सम् ।
 मर्हीपमागत्य कुतोऽपि कश्चित्
 पप्रच्छ दीनः पयिकः कदाचित् ॥१३॥

“आनामि किं भद्रमुच्यते क्व शेषो
 वनस्य, पत्न्याः क्व च कीमनायाः ।
 निमग्ननौकस्य वणिग्जनस्य
 न कीमत्तेगेन विना गतिः स्यात् ॥१४॥

कदा तु तं दीनजनैकवत्सु
 दृष्ट्वा गमिष्यामि मनोरथान्तम् ।”
 निगम्य तमेति वचो मर्हीपो
 वरोध वाप्य’ श्रयमाण एव ॥१५॥

विचिन्त्य किञ्चिन्मनसा मुहूर्तं
 निःश्वस्य दीर्घं नृपतिस्तमूचे ।
 गच्छापतः पात्र्य मनोरथस्तौ
 सिध्येद् यद्येवाद्य तथा यतिर्षे ॥१६॥

जटा दधानं धृतवस्त्रं तं
पात्रं पुरस्कृत्य सभा विमानम् ।
यथावदभ्यर्च्य ॥ वन्द्यमेव
विमर्शमतेति इमं वदन् ॥ १८ ॥

“साधोयिनं निष्कृतं यदर्थं
यं श्रीमन्मोगोऽपि वने वसामि ।
अथैव तं रूपं मया
गृह्यते मां मिथ्यवदतु यशान्तः ॥ १९ ॥

अचिन्तितोपेतमनुं समोऽप्य
मयः सभा नीरवतामवाप ।
तदीयवृत्तं श्रुत्वा जनाना-
महृष्टताऽप्येव वाच्यधारः ॥ २० ॥

तथा ब्रूयानं तमुवाच कामो-
त्तराधिवः शैरमुत्तेन “साधो
अहो मदीयस्तव कौमलं यत्
न्यङ्गाऽपि देहं विजिगीषन्ते माम् ॥ २१ ॥

अयश्चिदाऽप्य त्वयि मान्यदानं
सद्विष्यते नैव मया जयश्चित् ।
गृह्यान् दत्तं तव राज्यमितत्
मनोऽपि तमेव च दक्षिणार्थम् ॥ २२ ॥

इति सुवन्नेव कने गृहीत्वा
 निदाय मौनौ मुकुटं प्रमद्वा ।
 अध्यासयामास नृशमनं तम्
 उक्तस्युच्चैरपि साधुवादाः ॥२२॥

पद्या । ७

दूरं गतः स दिवसोऽयं गताः सुदीर्घा
 ज्योत्स्ना सिता रजनयः शरदामुषाद्य ।
 ममैवयोः स्फुरदपूर्व-किङ्गोरलक्ष्मीः
 पद्मे यदा प्रथमगोधरतां गताऽसि ॥२॥

अत्रैव रोधमि किमु स्मरमि प्रदोषे
 गोधूलि-मङ्गलतरे जिगिरास्वयस्य ।
 सन्ध्यामुरागिमिहिरै मति साक्षिणौमे
 प्राणा मनस यदयि त्वयि मेऽर्पितानि ॥३॥

आसीत् प्रदोषतिमिरै भवती तदानीं
 धीरा प्रगान्तकलनिखन-निर्विकारा ।
 मद्ये ह्यौतुकरमं त्वयि दृष्टिपातै-
 स्तारामखीषु मयि पश्यति सस्मितांसु ॥३॥

नाम ।

वशा मदी वने सुवसिता । वसुधैवकुटुम्बक इत्यम् । म

इति वनन्दे वनती ॥३॥

तथा च नृत्त्यावसरेऽभविष्यत्
 तानच्छिटा काचन मेनकायाः ।
 वैराग्यगायाऽपि निशोयकान्ते
 भिक्षोर्वव्याजमगाम्यतापि ॥१०॥

सुराङ्गना-पीनपयोधरेषु
 विषम्य वीणा कथमप्यकस्मात् ।
 क्वचित् कठोराभिहताऽभविष्यत्
 पदं विपादोद्धवमूर्च्छनायाः ॥११॥

तथा सुराणामपि दिव्यभोग-
 प्रमोदविस्फारित-स्रोवनेषु ।
 कदाचिदप्रात-वह्निःप्रकाशा
 नामल्ययिष्यन्त न चाशुमेष्वाः ॥१२॥

पुनोमत्रा पार्श्वगताऽपि भक्तैः
 प्रजाविशोभं महमा विमोक्ष्य ।
 किमिदं दिव्याकुलमसिन्धो स्वे
 अघातयिष्यत्यने प्रियम् ॥१३॥

तथा धनिवरा अपि गम्भीरेऽग्निन्
 ममश्रयां सुषयताऽनियेन ।
 अघातयिष्यन्त तस्मै तदन्त
 विगोचं पुष्पावलयः खदाभित् ॥१४॥

तिष्ठ त्वमानन्दमयी युभूमि ।
 सुखेन देवाः । पिवतामृतानि ।
 स्वर्गः सुखानां परमाभ्युदयः
 प्रवासिनः केवलमत्र मर्त्याः ॥१५॥

धन्या धरा भा किञ्च मायभूमिः
 प्रस्थापितासु यदि याममात्रात् ।
 यामन्त्रयेताधिवसनं हिरातं
 हयोस्तादाऽस्य वर्ततेऽनुधारा ॥१६॥

हीनोऽसु दीनोऽस्त्वयशाऽसु पापी
 माऽऽप्तेष्टुमाकर्षति तान् समस्ताम् ।
 यभाजनानां सुकृतमर देह-
 रजोभिरप्ये त्वमृतमर दमिम् ॥१७॥

षीदुपधातस्तिदिचे बहन्ताम्,
 यभिवदणः सुखदुःखयोय ।
 प्रेमप्रवाहः सततं धरायां
 पुनस्तु नः सिञ्चतु वायुपुत्रैः ॥१८॥

सुराहनाः ! प्रेमजयेदनाभि-
 र्मा भूम्मुखयो र्मनिना कचिद् वः ।
 धन्या हि यूयं वसु कष्टमापि
 न कामयध्वे न च ता व्ययध्वे ॥१९॥

यामन्वये वः प्रमथं यतो मा-
माकर्षति प्रेममृधाऽऽकरेण ।
दीना प्रिया वचमि मञ्चितेन
धरातले यामकुटीरनक्ष्मीः ॥२०॥

पाञ्चानिका-क्रीडनकाशकागे
खे हं विदित्वा किञ्च गौगधेऽपि ।
मा पूजयन्ती गिवमन्वहं मां
मूर्ध्नं वरं प्रार्थयिता प्रिया नः ॥२१॥

मन्यासु च स्रोतमि निर्भिमेधं
निर्वर्णयन्ती निक्षिप्तं प्रदीपम् ।
तीर्थे स्थिता गङ्गित-कम्प-वशा
एकाकिनी भावयिता स्वभाष्यम् ॥२२॥

शुभे मुहूर्त्तेऽपि पुनः कदाचित्
मतेन मूढाऽरुणवाममा च ।
मा चन्द्रगङ्गां दधती मनाटं
महामङ्गेनैवति मे कुटीरम् ॥२३॥

भुविऽपि दु र्वेऽपि न भिद्यदृषा
माङ्गल्यगङ्गां दधती कर्ण ।
संसारपायोधिमवापयिण-
त्यमो नित्यं गारुदपुर्निमाणाः ॥२४॥

सुराः : निर्गार्धे रुहमा प्रबुध्य
ज्योत्स्ना-विधोते मयने प्रियाया ।
स्वर्त्तासि निद्राद्य-मादुश्च
स्वप्नोपमं स्वर्गमिमं कदाचित् ॥२५॥

वसुधैरे खे हरमैकभूमि
मातः प्रजागोकभरातिदूने ।
दृढाभिघातेन विरात् परं स्वा-
मुत्कण्ठते मामकमद्य चेत् ॥२६॥

त्वदहभाजः स्पृहयन्ति कष्या-
दमैः दिवे नाग्यपि धेहि, येषा ।
यामस्यनानूयि विमुच्यते मे
द्राजिव गन्धर्व्यपुरीष नटा ॥२७॥

मीनाम्यरं तत् तव मिभुर्तांर
हुमान्तगसिषु मयाहरमि ।
सा मूकमभ्या मरुतं चर्दन
पक्ष्यादुविन्दो प्रतिविम्बितं ॥२८॥

धरिषि मातः सुतगोक-दूने ।
सुदीर्घ-विच्छेददिने तदानीम् ।
न्यविहता खे हरमाप्यदं ते
स्तनदयं यो मयमाग्नुपुरी ॥२९॥

जानामि तौ शान्तिमितौ, तथाऽपि
चेतो दृढप्रत्ययमेवमेति ।

यदैव यास्यामि पुनस्तवाङ्
महोत्सवस्तद् भविता तदैव ॥२०॥

आङ्ग-गङ्गस्वनितैस्ततोऽह-
मवापयिष्ये चिरसंस्तुतानाम् ।
मेमप्रकर्षे गणितः सुतेषु
दयासु भिन्नास्तपि तुल्यमेव ॥२१॥

शय्यागिरस्थय ममातुदिनं क्षपासु
शङ्काशतेन करुणार्थितया च दौमे ।
मेमे मदाऽमरगन्तास्यमवेक्षितारौ
प्रातः कदाचन निधिं यदि हारयामि ॥२२॥

स्पर्शमणिः । ०

साधुः समातन इति प्रयितः पृथिध्यां
तन्मात्रेण चिरमुवाच तपस्यमानः ।
ध्यानैकतानमनसं तमुपेत्य दोन-
धर्मो दिशपरमयोरममत् कदाचित् ॥२३॥

“यथा वेदो वर्णितः” इत्येवमपि इदमेव नाम । यद्यन्यतिशयं इत्यम् । २३००

विश्वे तदिह तमवेष्ट्य म माधुदधे
 "स्व कीर्तिमि भूयः पुन किमिहामतोर्तिमि ।"
 महाध्वनिद इव तन्मधुरगर्जनम्
 तं प्रत्यभाषत जनैरवर्णितुमोर्तिमि ॥२॥

स्वान्तःस्वमेकगिरि-कानन सह्यमानि
 दूरादतोऽपि तव पादमुपागतोर्तिमि ।
 मां दर्शयामननान्निवधामभूमिं
 जानाहि "जंघन" इति चतुर्भाषधेयम् ॥३॥

विदत्तकुलि यजन-दान-तप-पवित्रे
 जातोर्तिमि, सम्पति तु भाग्यविपर्ययेन ।
 कीर्त्या महासुखममत् सकलं, ततश्च
 जीवन्मृत्युं भ्रम नास्ति भुवि द्वितीयः ॥४॥

देव्येन तेन वनमस्य सुदुर्गम
 व्यापारिणी पश्यतिस्तपसाऽऽदरेण ।
 १८ निमि ॥ परिच्छिन्न निपाऽवसाने
 स्वप्ने इव मासुपदिदेग भवो भवाय ॥५॥

"छन्दावनेषु यमुनातटिणी-तटाशो
 माधुं मनातनमुपेहि तपस्यमानम् ।
 भवस्व तत्-पदयुगं म हि ते प्रमथः
 सम्पदविषति मनोरथमाश वत्म्" ॥६॥

श्रुत्वा वचोऽद्भुतमिदं मनसाऽऽकुलेन
 मोऽचिन्तयत् "किमिय नाम धनं ममास्ति ?
 यामीदृ शृङ्गे यदपि किञ्चन दानयोग्यं
 त्यक्त्वाऽऽगतस्तदखिलं त्विह भैक्ष्यसारः" ॥७॥

दूरेऽस्य विष्मृतिरगात् सहसा, ततश्च
 साधुः प्रफुल्लवदनो मनसा वभाषे ।
 सत्यं, खरामि पुनिर्मे भ्रमता कदाचित्
 स्वर्गादिनाममणिमेकमिदमेव सत्त्वम् ॥८॥

याचेत कथिदिह यद्यपि, देयमेतद्
 रत्नं तदेति मिकताऽन्तारिक्षेय गूढम् ।
 निर्दिश्य चाय वितताङ्गुनिना करेण
 सद्यो यद्वाय पुनरस्य तमादिदेग ॥९॥

विप्रोऽपुनपेत्य मिकतामपमार्थं तूर्णं
 रत्नं प्रफुल्लवदनः स तदुद्धार ।
 आश्चर्यं मायसममुष्य कराङ्गुरीयं
 स्पर्श्यात् मणिः सपदि काञ्चनतामवाप ॥१०॥

विप्रश्च विषयभरादवगाह्ययष्टि-
 रामाम्बभूव पुनिमोपरि विह्वलात्मा ।
 म'मस्थितः किमवहत् स सनाटरीणां
 मया कलभानिमिवेष पुरो वहस्या ॥११॥

आलोऽदृष्टं त्विमाध्वरिन्द्रिष
 धारिणं रविश्याय मनोधायाम् ।
 सत्याय भोऽपि यदयो रविश्याय भाधो-
 रभुभुनेन धर्मेन पुनस्तगूरे ॥ १२ ॥
 भुत्वाऽध्वरीधनवता सुधनेन येन
 नेतादृष्टानपि धर्मेन सधयेः कथञ्चित् ।
 नभेयश्च कश्चन नवे कुह मी प्रसाद-
 मिन्द्रियतु पयसि दूरतरे मसि न ॥ १३ ॥

कविकथा । ०

यथाधर्माभ्युत्थानि कथं दिश्या
 यथाधर्माभ्युत्थानि परिवारयन्ति ।
 इन्द्रिये यदपि भोजनमाद्यकोरी
 ताम्रतवसि तद्विष विनाममिति ॥ १ ॥
 धारयन्ति दूरमुदधिं ननु निर्भरिणः
 धारयन्ति रविश्यायता नभिन्यः ।
 चापादमागतमवेष्ट्य मनोभुक्ता च
 यत् स्वागतं क्षममभिन्दति चातकासी ॥ २ ॥

रविश्यायता रवि ॥ १२ ॥ * कृष्ण "रविश्या" इति कथम् । यथावतिवर्तमानं
 रविश्या कश्चन निम्न ॥ १ ॥

एवं स्थिता युगगतं प्रणयप्रवृत्ति-
 लोके, बभूवुश्च निवृत्तमात्रं मूढाः ।
 कथं प्रजागमगमन् प्रथमं कथं वा
 मेघं, न वेद सन् कोऽपि रङ्गमम्य ॥ १ ॥

कोऽसौ कविः कथमुषाम् चिरं निमीलः
 सुखेन्दु-मेष-तद्विदम्बुधि-पद्मिनीषु ।
 मन्ये विमोह्य भुवनानि न हानसंगै-
 रीशः प्रकाशयितुमिन्दुग्वान्निनाथान् ॥ ४ ॥

वायुर्यथा भ्रमति निन्यमनुष्यमात्रः
 कामं विनायमनपेक्ष्य न साधनानि ।
 मूनं तथैव सतु स व्यथरन्निगूढ-
 मन्तः समस्तजगतामपि निर्व्विकारम् ॥ ५ ॥

मैघो यथा सुप्रति वासनया जनानां
 मायामनारतमनिकविकाररागिम् ।
 आसीदसावपि तथाऽद्भुतमिन्द्रजालं
 स्रष्टुं पटु नवग्रहस्यमतेक्षणाय ॥ ६ ॥

मेरेणु निश्चलपराया बलवतिरित्येवार्थाद्विनायकपदमेव न लिखितं । ईश्वर

अभ्येयत् किमिव तत्रमधो जगद्धा
 नादिनि केनविदिदं दिवि वाऽवनो वा ।
 मोहं विमप्यनमसाविति संमयोऽपि
 यथापि चेतसि यदं न सल्लसकार ॥ ७ ॥

जामोत्ततः प्रहतिरभ्य चराचरस्य
 तद्यत्तुयोर्नियतभंवरयेकताना ।
 यस्यां सुदु. यत्तु सुप्तावर्यं ततोऽस्याः
 प्राकाश्यातापि च विकारयतक्रियाभिः ॥ ८ ॥

मन्ये तथा जहृ इवायमभूत् प्रतीतो
 चातायने रतिर्यद्वै यदपावर्तऽपि ।
 चासीन्मिनमवलोच्य पुरस्तदस्थो
 न मीदृया ननुकरं हरधुः कपाटम् ॥ ९ ॥

नेत्रे च तस्य घटिते यदि किमनुभ-
 शय्यातले निभृतसाक्षिणि भोगरागेः ।
 दीपार्चिर्दं शमयितुं शिरसि प्रदीप्ता
 सुग्धाङ्गना विचकचर्नहि चूर्णमुष्टीः ॥ १० ॥

कदाचन कतिपयकालेऽपि रक्षितम्
 मित्रमुदेत कुम्भमेवमुदि रक्षितम् ।
 दातुमेवमपि नान्यत्तन्ममम् ।
 नान्यं कदाचनविदितं मित्रमुदेत ॥ १८ ॥

कदाचन कतिपयकालेऽपि रक्षितम्
 मित्रमुदेत कुम्भमेवमुदि रक्षितम् ।
 दातुमेवमपि नान्यत्तन्ममम् ।
 नान्यं कदाचनविदितं मित्रमुदेत ॥ १९ ॥

कतिपयकालेऽपि रक्षितम्
 मित्रमुदेत कुम्भमेवमुदि रक्षितम् ।
 दातुमेवमपि नान्यत्तन्ममम् ।
 नान्यं कदाचनविदितं मित्रमुदेत ॥ २० ॥

कतिपयकालेऽपि रक्षितम्
 मित्रमुदेत कुम्भमेवमुदि रक्षितम् ।
 दातुमेवमपि नान्यत्तन्ममम् ।
 नान्यं कदाचनविदितं मित्रमुदेत ॥ २१ ॥

कतिपयकालेऽपि रक्षितम्
 मित्रमुदेत कुम्भमेवमुदि रक्षितम् ।
 दातुमेवमपि नान्यत्तन्ममम् ।
 नान्यं कदाचनविदितं मित्रमुदेत ॥ २२ ॥

मित्रमुदेत कुम्भमेवमुदि रक्षितम् ॥ २३ ॥

यत् कृष्णिमाडि, यदुतादि गुणः स मर्षो
 मा मां ततो विजगणः किमपि प्रमुञ्चे ।
 प्राहेनिकार्यमिति शृङ्ग-“गुण”ध्वनोर्ना
 पुष्ययज्ञतां प्रति विवेद न कोऽपि विद्वान् ॥ २१ ॥

श्रुत्वेति वामरपतिः गनकैस्त्रिरोऽधात्
 ङी-गोणिमानमवकीर्त्य मुञ्चे प्रतीत्याः ।
 इन्दुष्व् पृथ्वंधरणीधर-शृङ्गकुञ्जे
 डाग् विस्मयस्तिमिततामवहत् जगेन ॥ २२ ॥

प्राप्तं प्रकाशमग्निलम्ब्य रहस्यदुस्त-
 मित्येवमञ्चयति दक्षिणमावृते च ।
 तस्मिन् नलिन्यपि मरःसुनिन्दे मङ्गल्या
 नेत्रारविन्दमविनस्थितमामिमीन ॥ २३ ॥

शाखाभुजाग्रमवधूय मतावनी च
 शङ्कागतं विशदमात्मगतं शर्मसु ।
 धिग् धिङ् न वेष्टि सुखरः किमवाच्यमन्य-
 दत्रैव निस्तपमती रटयिष्यतीति ॥ २४ ॥

योऽयं जहः मदमि मृक इवावतस्थे
 तस्यापि पश्य पटुता परिवादकाले ।
 व्याहृत्य गुञ्जनामिषादिति पटुपदोऽपि
 यूर्यो विनम्रशिरसं महसा चकार ॥ २५ ॥

प्रयाणम्

एवं प्रकाशयति तत्र निगूढहृत्ते
 मये प्रयाणमिति तज्जगद्गुणयेव ।
 इन्द्रकिरी मङ्गलभोजयतां समीप्य
 महोपमाकनि परत्र अदृष्ट नयाम् ॥ २६ ॥

इहो कवे त्रिजगतीप्रकृतिस्तदादि
 म्याकालमाहन्त एव कृतावधाना ।
 यावद् यथा च तदिमां परितो भ्रमामो
 नावाप्नुमः किमपि नूतनतत्त्वमन्यत् ॥ २७ ॥

एतानि मन्त्र-कर्मकूटन-गुच्छानानि
 सन्देहयन्ति जगतः परमिद्वितानि ।
 ज्ञापयामी च क इवागु वतेऽथ भावाः
 साक्षात् किञ्चन कवे न भवेद् गृहीतं ॥ २८ ॥

प्रयाणम् । †

तमस चागमि नैगदीया

य एह परिदोषिता गृहे—

शमय चित्त तान्

शमय मर्धान्

क्षतपर्वणमार्गमप्य हे ॥ १ ॥

क्व नु शुभचपे नाथ ज्ञाने
 रविकरो गृहे मामर्कानि
 रचितयानुषां दीपदानि-
 म लतमपि तन्नयं महे
 गमय चित्त नैगदीपान्
 कुरु पवनमार्गमद्य हे ॥ २ ॥

विरम विरम स्मर्यतां मा
 मुद्रित-लघु-यैषतन्त्रिका ।
 अथ सुधीर् मुक्तमार्गं
 हृदय पुनरत्नराज्य का १ ॥ ३ ॥

गृणु म मन्त्रमानीकवेयः
 म मन्त्रमन्त्रगतप्रान एवः
 तव हि विजयस्योद्योप-
 मुपमि कुरुतेतरां महे—
 गमय गमय नैगदीपान्
 कुरु पवनमार्गमद्य हे ॥ ४ ॥

निर्भरप्रबोधः । +

अयोधमेव सिद्धिरप्य वरानसिवा
मयागतनोऽप्यभिमर्षं कमपि प्रकाशम् ।
प्रातः पतन्निमग्नमोतिरितोऽप्यपुष्पा-
भुजादनां यत्रनि किञ्च, शुद्धाभ्युदयि ॥ १ ॥

अथ स्थितोऽपि विरहद्वन्द्विःप्रमाद
मदं कष्टं लभमप्याधिरिव प्रमात्तः ।
एतावतः समयतः परमथ कथ्यात्
प्राणा इमे सपदि आपति नैव जाने ॥ २ ॥

सुधेकुटुम्बमिति तेन मिमाः यत्रनक्ति
स्वीतो दया मदति किञ्चिन्-वारिराशिः ।
यथीवर्णं सम समुच्छन्नितं पुरस्तात्
मर्षं प्रमर्षति पुनः तत्तु दुर्निरोधम् ॥ ३ ॥

धावत्यङ्गो सुमङ्गलाऽय ममुद्यमेन
मिष्टं प्रमत्त धरणीधरमप्येनभिम् ।
यानोऽकर्मोपममुपिथ किञ्च प्रमर्षं
विद्यान्तरे सुठितुमिच्छति मौरवेव ॥

याथाय एव अद्यमोदगङ्गो विधातः

अभ्युद्यमोऽप्य परितः कठिनः कुतो वा ॥ ४ ॥

१ सुमे "निर्भर" अत्रानु" इति अत्र । अत्र निर्भरमुपि न जानयतीत्यत्र
अत्रानु" अत्रानु" इति । अत्रानु" इति । अत्रानु" इति । अत्रानु" इति ।
अत्रानु" इति । अत्रानु" इति । अत्रानु" इति । अत्रानु" इति ।

१ २ विभिन्नि निविनान्यपि प्रथनानि
नन्वक्रमेण मुदुराजहि वीविकाभि ।
गुमं गुहातममि मन्मनमोपमितं ते
नौतं प्रकागमिह माधय माधयाऽद्य ॥ ५ ॥

प्राणस्तत्रैव यद्विष प्रमदप्रमत्तः
 कथं गिन्ना तव पुरं क इवाश्वकारः ।
 चदेन्मताश्च यद्वि गच्छति वामनाऽन्तः-
 विम्बे कुतः कथमिवास्ति भयावकागः ॥ ६ ॥

एष प्रवाह्य इतः करुणाप्रवाह-
मेष क्षिपामि मयगोऽसक्तताच्च काराम् ।
सम्भावयन् अगदिदृश् रमस्य पू-
र्णविप्रसक्त इव आगरयामि विग्वम् ॥ ७ ॥

कृत्वा विहङ्गमगतिं किञ्च कामरूपः
शक्रायुधेन परिभूयितपक्षभागः ।
प्रातःप्रकाशपरिधयञ्जितशस्यधार
स्रोतः प्रवर्तय इतः खलु जीवनस्य ॥ ८ ॥

धावनं जवेन शिखराच्छिखरास्तरेषु
सुखान् सुदुर्मदुग्धो धरणाधरेषु ।

इत्यन्मनः स्वनामुनायितहामराजि
मास्यामः

माध्याह्न करतर्पितानमेव ॥ ८ ॥

॥ ८ ॥

स्रोतः समुच्छन्नदङ्घो प्रतिकूलमेव
 सम्प्रयिष्यति कटाचिदिदं ममास्तः ।
 वधस्तर्हि भविता मनयानिलेन
 कागप्रसूननिवहे स्फुरिता क्षितश्च ॥ १४ ॥

रूपं प्रभूतमय मौढ्यमिदञ्च गीतं
 को हास्ति न व्ययमुपेक्षति यच्चिरेण ।
 हा हन्त को नु गत्व वेद मुदुर्दमेन
 तारुण्यतः क्वचन यामि पुरा रमेन ॥ १५ ॥

हँहो नयामि अगतोत्तलमप्यमेधं
 इदं पुनस्तत इतो विचरन्भीक्ष्णम् ।
 उदेलतां भृगमुपेति मनोरथो मे
 सम्प्रावयन्नपि बहन्नपि यामि विश्वम् ॥ १६ ॥

यावच्च जीवनमिदं यदि तदिमोक्षं
 गच्छोमि, वोढुमपि यावदनन्तकालम् ।
 देगाः पुनः सुबह्वो यदि तानयेया-
 नर्हामि मञ्जयिगुमेव रमप्रवाहेः ॥

मात. परं किमपि भाति समोदितं मे
 आगच्छि मन्मथि मनोरथ एव एव ॥ १७ ॥

वस्तुतः इदिवच । प्रतिभूतं समुच्छन्नदङ्घोः चनमुपेक्ष ॥ १४ ॥

हं हो यियाधुरहमग्नि, वट क्त गर्भ ?
 यास्यामि नूनमिदमन्तरमप्यधोरम् ।
 आरादुपेत्य पुनरय महाममुद्रं
 सीयेय तत्र, सकृन्मद्य ममापयेयम् ॥ २२ ॥

हा हस्त मामभित एव कुतः किञ्चय
 बन्धः कठोरकठिनः, किमर्त्तं न भित्तुम् ?
 १ १ विचूर्णय विचूर्णय सृणुङ्गण्डं
 कारामभौक्ष्यमपि चाजहि पिष्टपेयम् ।
 आयाति गोतिरिह यत् पततामपूर्व्या
 सिन्धो दिवस्य समुपैति रवेर्मरीचिः ॥ २३ ॥

कामः । †

(लक्ष्मीभवनात् पूर्वम्)

यदा दिव्याङ्गस्त्व' मधुपवनधूतध्वजपटं
 रयं रुद्रः पोष्य त्रिभुवनमबाधं समचरः ।
 नतः पात्र्यस्त्रीभिः पथिषु पुरयातायनमुखे
 तदा ते कैवासीदहह मदन शौरनुपमा ॥ १ ॥

'मदन मन्दिर पूर्वे' इति श्वातः । पिष्टरिचो इव ॥

मधुर्भोगश्चार्द्रकृत्सुसुमराग्निं युवतयः
 रक्षयि भ्रातृभ्यश्चावात् पयिषु वसनात्तादित्यकश्च ।
 सुरागभिर्यामोदकुन्ततरुभ्यंषु पतना
 नयामोऽहन्द्दहामवहत मराम उन्नमज ॥ २ ॥

दिनात्मे सन्ध्यामे तत्र मदन् शान्तोदयदिने
 कुमार्यो निर्धुमादिदधुरमन्त्रात् दीपनिवहान् ।
 तदस्याऽप्येकान्तं सकृन्मयपुष्पैरवधयन्
 मरामोऽधि शुभे मन्त्रमिज परीक्षादरभरे ॥ ३ ॥

तयोद्यानाभिन्दे कश्चित्तुल्यबोन्नश्च कथयो
 यदोपाक्राम्यन्त स्वान्नहरिका मुन्धमनसः ।
 विरोधं दन्द' वा मज्जनमपहाय हुतमहो
 तदाऽपितुष्टाग्निम् हुक्कहरिष्यकदन्दनिवहाः ॥ ४ ॥

यदा चापश्चापि ध्यितविक्रमदृष्टोदनमय-
 स्तदा का कान्ताऽऽर्भोदभजत न या तं पदगुणम् ।
 विमिते छिन्नत्वं कश्चिदपि च कीदृशनिपलाः
 परीक्षामासुस्ते कुसुममयवाणाश्चुगदगः ॥ ५ ॥

यदाऽभूः सुमर्त्यं हरितद्वयमप्याममतनुः
 समन्तात् तस्यानो मधु-मधुरिमार्थं तदतसे ।
 तदानीं मुग्धा त्वां रतिदयित सञ्ज्ञागरयितुं
 तुलाकोटिकाचैरलत कियतो नो चतुरताम् ॥ ६ ॥

कुलम्बी कानिर्दी कटिकनितकुम्भा प्रचञ्जिता
 त्वया पद्यात् कुञ्जाध्वनि कुसुमवानैरभिहता ।
 दृगो दूराकागे किमपि दधती मा चिरमभूत्
 पुरो वीचिचोभैर्ध्वं वधिसुपनीतेऽपि कलसे ॥ ७ ॥

यदिच्छं गच्छन्त्या कुसुममयनावाऽस्तिकगते
 दृशि न्यस्ताकृतं त्वयि दधति मुग्धा इदममूः ।
 स्मरन्ती हृत्तान्तान् निशि निशि बहिर्विश्वितरश
 व्यधत्त भूभङ्गं रहसि सलिनैः प्राहरदपि ॥ ८ ॥

मधुन्योत्छा सैयं, विकसति च माधव्यपि मुदा
 तथा काशा वेषीं वकुलतरुमूले रचयति ।
 पुरेवायं कान्तामगुलपति कीकोऽपि विरही
 सखीं मृते मुग्धाऽपि च रहसि तत्तत् सकरुणम् ॥ ९ ॥

तर्हर्त्तुं भूयः कुसुमगर दिश्ये न वसुधा
 करं धृत्वा मरुत् विगदकुसुमापीदसुभगः ।
 प्रथमैव प्रेयान् मदय तरुणीं द्राङ् मृदुपदै-
 धराऽऽस्ता धन्या ते मरम-चरण-स्पर्श-मिता ॥ १० ॥

दग्धे मृत्यपि मन्त्रयेऽद्य न पुन-
 बुद्धाऽपि बुध्यामहे
 कस्माच्चेतसि नो रतेः सहचरी
 जागर्त्तमौ वेदना ।
 नास्याः काचिदपूर्णता तदपि च
 ध्यापारिता केन वा
 सुधा मन्त्रयते विनम्य वदनं
 कां मन्त्रणासन्ततिम् ॥ ३ ॥

किं ब्रूते कलमर्गरधनिमिषात्
 घृतयन्ततूपक्षवो
 भाषन्ते नलिनीरूपेत्य मधुपाः
 किं शुक्लनथाजतः ।
 भावत्येव पयोनिधिं गिरिनदी
 मित्रा कया दृष्टया
 दूरं सूर्यमुखी च कस्य दयितस्योत्-
 कण्ठते सोममुखी ॥ ४ ॥

ज्योत्स्नायात्रमिदं शु कस्य वसनं
 भू-विभ्रमैः कस्य वा
 नामथोमनि शून्यमक्षियुगलं
 निषन्दमावध्यते ।

षोडशं सद्भिरुक्तं विनिर्मयति मुखं

गूढं तेषाम्भयम्

अप्यश्यामधराऽपि कस्य नु पद-

अथान्नं शय्यायते ॥ ५ ॥

मन्थोऽप्याभार एव कथ्य सुसमा-

मोहरिषामोदयम्

मल्लभः पुनकाक्षितं किम् सुधा-

धाराभिरासिद्धिः ।

सशस्त्राग्निः ! किमिदं एतत् तु भवता

दशमः अध्यायः पञ्चाशद्वर्गः

भण्यो भूतान्दुयंदेष निगुसे

विद्ये पदं कारितः । ६ ।

राहु-प्रणयः । †

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥ तवास्ति किमप्यहं च-

દાદુશામજીન મમ જિં જુ. તથાશિ સુખે ।

प्राचिन पादयुगलं स्थितिमाप्यभिन्द-

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥

[illegible]

मन्दोक्तताऽपि सुचिराय तथाऽविदग्धे
 त्वत्तः कथञ्चन यथा न पृथक् क्रियेय ।
 न्यस्तं हि ते हृदयमर्माणि जातरूप-
 सुखेन चम्पनमिदं, क इव क्षिप्तु ॥ २ ॥

यानामन-स्त्रपन-शाम-सुखक्रियासु
 वर्षागरधिसदिने गिगिरालये च ।
 प्राणोऽसना घटित एव पदेऽविरामम्
 आधास्यति स्र तव शुद्धसवेदनानि ॥ ३ ॥

अप्रायितोऽप्यकथितोऽप्यनभीष्मितोऽपि
 विदिष्टसिधिरपि प्रकटाभिमुखः ।
 प्रत्यङ्मुखश्चित्ततनुश्च पदे पदे ते
 सम्मदिराय भवितास्मि निवेदिताम्ना ॥ ४ ॥

आद्यं तमोमयमिदं हृदयं हताग-
 मुच्चैव निःश्वसितमेव तथाऽवसादः ।
 विच्छेदहीनमपि कर्मणि कर्मणि त्वा-
 मुदेजयिष्यतितरामिव भिषकांस्यम् ॥ ५ ॥

इति श्रीभगवद्गीतासमवृत्तता वेमादयी चर्मा कसुवी विष्णुद्विषता एव वरमा प्रार्थ
 नोऽपि हृदयविष्णुजीवलेखे वेमादयीऽर्था अथानुसन्धेयः । 'वसन्तिवर्ष
 इति' चर्मा न मन्त्रोऽपि च ॥ १ ॥ चर्माद्विषयी, अथवा न सुखेन जीवन्
 मन्त्रः ॥ १ ॥

दायाभनि ब्रजमि किं नु परास्रुष्यत्
नामनयामि मयि योरुपभोतिहेतुम् ।
श्रोतृतिमाकलयति मुग्धवीचक्षिणु
वैसुख्यमिदमितरेष्वनुकूलभाषम् ॥ ६ ॥

ज्योत्स्नासिताद्वन्तमे निभृते निगन्ते
नैव कचिद्विद्विताऽमि मया कवचित् ।
आलोक्यमधुसुपेयि यदा, तदा च
त्वा वृत्तोऽप्यभिराम्यनिरुद्धपः ॥ ७ ॥

आक्रन्द वा प्रचल वैधि परास्रुषी वा
यत् प्राप्तकालमयवा कुरु तदयथेष्टम् ।
प्राप्ता स्वभोमनि मयाऽमि यदेकवारं
मा नन्दयिष्यसि कथं नु विसीकितार्हे ॥ ८ ॥

आमीः किञ्चोरमसये च यदा मधुयी-
रुषा प्रसूनसुरभिर्भ्रमरोपहृता ।
यत्रः किद्यान् न विहितो मम सङ्गनाय
पादावतीः स्मर तदा विकल्पं प्रयुक्ताः ॥ ९ ॥

दायाभनि दायाभद्वये । पुरवद्वये वा चार्धमादिभद्वया भेति वा
योरुपभोति ॥ ६ ॥ निगन्ते गते । आलोचनं कथञ्च, यथे वा यदि परास्रुषः,
भोक्तानां कथञ्च । अनिरुद्धपः, अकारितमयपः अर्धेकमुदरपः मन्त्रवपः पुनः
अनिरुद्धः तदन् दिवदमनपः ॥ ७ ॥ यदिवीचो अर्धवीचो इति । यदा दाया-
भमवेष्टा नामानां इतिहा ॥ ८ ॥

पश्येन्द्रियाणि मङ्गलान्यपि तावक्केषु
बहानि न व्यभिचरन्नुपवामवन्ति ।
ध्यापारमप्यधर एष न याति कश्चि-
देवं नु कः प्रणयमञ्चयितुं समर्थः ॥ १० ॥

जानीहि भोः सहचरोऽस्मि चिरस्थ तेऽहं
क्षायामयः खलु ममाधिगतस्वरूपः ।
पयात् पुरः क्वचिदयोभयपार्श्वयो मे
कार्यं तमोमयमिमं ध्रुवमीक्षितासे ॥ ११ ॥

एकाकिमी मतमुत्तेन्दु यदा निगौघे
शय्यामना गन्धयितामि निजामवस्थाम् ।
तप्ता कुतोऽपि च विदुस्त्य तदैव पार्श्वे
दृष्टामि मामभिमुखं विनिमेषदृष्टिम् ॥ १२ ॥

व्यावर्त्तयिष्यामि मुखञ्च यतो यतस्त्व-
मेव तथैव भवतीमनुवर्त्तयिष्ये ।
भाषी तत्रास्मि विषयः प्रति-दृष्टिपातं
विमं मया व्यवहितं भविता पुरतो ॥ १३ ॥

इन्द्रियानुपपन्नं तत्त्वमनसः ॥ १० ॥

इन्द्रियानुपपन्नं तत्त्वमनसः ॥ १० ॥ इन्द्रियानुपपन्नं तत्त्वमनसः ॥ १० ॥
इन्द्रियानुपपन्नं तत्त्वमनसः ॥ १० ॥ इन्द्रियानुपपन्नं तत्त्वमनसः ॥ १० ॥
इन्द्रियानुपपन्नं तत्त्वमनसः ॥ १० ॥ इन्द्रियानुपपन्नं तत्त्वमनसः ॥ १० ॥

॥ ११ ॥

संघातयन् मल्लिनिमानमिमं मदीयं
 त्वां शर्व्वतो रचयितान्नि तमोनिगोधम् ।
 स्थित्वाऽन्तिष्ठे त्वय परासुरिवातिमूर्खं
 साहे' त्वया चपयिताऽहमनन्तराविम् ॥ १८ ॥

मन्ने व भाष्यति तदा जगती-तरी नौ
 मिथोः धृष्टूरमि परस्परवडदृष्टोः ।
 मोक्षाय तत्र विहितेऽपि महाप्रयामे
 कर्त्तांन्नि न श्रयमिमं तत्र बाहुवन्धम् ॥ २० ॥

कायः प्रतिक्षणमुपैष्यति भङ्गुरत्वं
 बाहुर्भविष्यति तव स्वर भारहीनः ।
 द्वावप्यनन्ततममोह निमज्जमानौ
 बुद्धाऽपि नोऽभितुमन्ने स्य तवावनश्यम् ॥ २१ ॥

धैर्यं नमिष्यति मयाऽऽहितवेदनाभि-
 मंतुमद्रज्जगिन्विना ज्वनिता वपुस्ते ।
 व्याधिरिवैव्य मम गाढतरोऽगूर्द्धं
 मामान्तरि नहि भावयितानि किञ्चित् ॥ २२ ॥

निद्रामुपैष्यति यदा च निराकृपात्मा
 शर्व्वं तु मामय तदाऽपि निगंसितामे ।
 जम्भेऽन्य मोचनदुर्गं त्वयि बहमर्जं
 यन्नाऽऽकुर्वं सुखिरमपानिषेवमुद्रम् ॥ २३ ॥

तु-सदयः

प्राप्य प्रबोधमयमोहवितामृद्यापि
पाने शयानमपचेदमिदं वपुर्मे ।
दूरध्वनौ श्रुतिगते च निगीयशमे
शब्दायते क इव कामिति संगयित्री ॥ २४ ॥

अमशमभजानितपथे च यदा स्फुटोद-
त्ताब्धनिर्मुक्तगदितानि महायमेकम् ।
स्वावर्ण्यं मोचनमुपेक्ष्यति मां ममीदम्
या जलनः परिचितं वगमं तदैव ॥ २५ ॥

एषा तमग्निरजनी च मरुपमारा
नटा दिगो मम तदा सुधया च पद्म ।
हाहाहवः स्फुरति मर्त्येति दाहणोऽयं
जीर्णा वनीध वरितो जगती विभाति ॥ २६ ॥

प्राप्ता चिरादसि मत्ताम्यमनसचेऽस्मिन्
नैवविधोऽप्यवसरः सुलभः पुनः स्यात् ।
पास्तामिदं रजनिरेव युतास्तागवि
माभूष दतिरयि मे त्वयि वामनायाः ॥ २७ ॥

प्राप्त्या विमोहय मदाऽशुदण्डि सुख-
रागाऽपि भङ्गमयनित्यनियम्यमाना ।
एषाऽतिभीमवपुषा च पिगाचिकेव
विष्वग् भ्रमस्यविरतं दिवसाय रात्रिः ॥ २८ ॥

संघातयन् सन्निनिमानमिमं सटौजं
 त्वां पत्रैतो वनयिष्यामि तमोनिमोगम् ।
 ग्मिस्ताऽन्तिके त्वय परामर्शितमूर्धं
 मार्दवं त्वया क्षपयिष्याऽहमनन्तरादिम् ॥ १८ ॥

सन्ने व भाष्यति तदा जगतो-तगे नो
 मिमोः पृथुरमि परम्परवदृष्टोः ।
 मोक्षाय तव विहितेऽपि महाप्रयामे
 कर्त्तामि न द्रव्यमिमं तव वाङ्मयम् ॥ २० ॥

कायः प्रतिक्षणमुपैष्यति भङ्ग-रत्नं
 वाङ्मयमिष्यति तव अत्र मारुतोः ।
 दास्यन्मन्त्रतममौह निमज्जमानो
 मुदाऽपि नोऽभिस्तुमन्त्रं न तवावनन्दम् ॥ २१ ॥

धैर्यं गमिष्यति मयाऽऽहितवेदनाभि-
 र्मत्सङ्गज्जगद्विनिता वृन्निता वपुष्ते ।
 ध्याधिरिवैव मम गाढतरोजगूढं
 मामन्तरं नहि भावयितामि किञ्चित् ॥ २२ ॥

निद्रासुपैष्यसि यदा च निराकुन्तात्मा
 स्वप्नेषु मामथ तदाऽपि निर्तोचितासे ।
 सन्मौल्य लोचनयुगं त्वयि बहस्तथ्यं
 दृष्ट्वाऽऽकुलं सुचिरमस्तनिमेषमुद्गम् ॥ २३ ॥

तु-प्रपद्यः

प्राप्य प्रबोधमवलोकयिताम्यद्यापि
पार्श्वे गयानमपचेष्टमिदं वपुर्मे ।
दूरध्वनौ श्रुतिगते च निशीथकाले
शब्दायते क इव मामिति संग्रयित्री ॥ २४ ॥

सम्भगान्नकारितपथे च यदा स्फुटीरः-
स्वन्दध्वनिर्दुर्गयितामि महायमेकम् ।
प्यावर्त्य लोचनमुपेक्षामि मां ममौषम्
या जन्मनः परिचितं वगमं तवैव ॥ २५ ॥

एषा तमस्विरजनी च मरुप्रमारा
नटा दिशो मम तेषां सुधया च पश्य ।
काहारवः स्फुरति मर्मणि दारुणोऽर्थं
जीर्णां वनीथ परितो जगती विभाति ॥ २६ ॥

प्राप्ता चिरादमि महायमनसविऽक्षिन्
नैर्धविधोऽप्यवसरः सुमभः पुनः स्यात् ।
प्राप्तामियं रजनिरेव युगान्तागमि
माभूष तमिरयि मे त्वयि वामनायाः ॥ २७ ॥

प्राप्तान् विनोक्तय मदाऽऽनुरक्तजि मृत्यु-
रागाऽपि भङ्गमयनित्यनियम्यमाणा ।
एषाऽतिभीमवपुषा च पिशाचिकं च
विष्वग् भ्रमत्यविरतं दिवसाय रात्रिः ॥ २८ ॥

मंघातयन् मन्निनिमानमिमं मटीयं
 त्वो मर्त्यतो रचयितास्मि तमोनिगोयम् ।
 म्यित्वाऽन्तिके त्वय परामग्न्यातिमूर्धं
 मार्डे' त्वया लपयिताऽदममस्तागविम् ॥ १८ ॥

मग्ने च भाष्यति तदा जगती-तरी नौ
 मिन्धोः धृयूरमि परम्परत्रडट्ट्योः ।
 मोक्षाय तत्र विहितेऽपि मद्भाष्यामे
 कर्त्तास्मि न श्रयमिमं तव बाहुबन्धम् ॥ १९ ॥

कायः प्रतिक्षणमुपैष्यति भङ्गुत्वं
 बाहुर्भविष्यति तव अत्र भारहीनः ।
 हावप्यनस्ततममौह निमज्जमानो
 बुद्धाऽपि नोज्झितुमनं अ तवाधनस्यम् ॥ २० ॥

धैर्यं गमिष्यति मयाऽऽहितवेदनाभि-
 र्मतुमद्भज्यशिविमा त्वनिता वपुस्ते ।
 ध्याधिरिवेत्य मम गाढतरोऽगूढं
 मामन्तरेण नहि भावयितामि किञ्चित् ॥ २१ ॥

निद्रामुपैष्यसि यदा च निराकुलात्मा
 स्वप्नेषु मामय तदाऽपि निरोचितामे ।
 चमोक्ष्य सोचनयुगं त्वयि बदनध्वं
 लक्ष्णाऽऽकुलं सुचिरममृताभिषेपमुद्रम् ॥ २२ ॥

यानोक्तमक्षरणमयं यथा यथा स्यात्
 कथा तथेति नियमः प्रयितो भवम् ।
 रूपं ततः पुनस्तदः प्रति यामनेय-
 मित्यं चिराय भविता विगटप्रकाशा ॥ २८ ॥

यश्चिता । *

न तनौ यदि रूपमपितं
 मनसि प्रेम किमापितं विधे ।
 हृदयं भृगमेतदाकुलं
 वद केनाद्य समर्चयानि तम् ॥ १ ॥

प्रणये निभृतं हृदि स्थिते
 मनु देवः कुसुमेन पूज्यते ।
 उपचारचिरानभिज्ञया
 कथमात्माऽयं निवेद्यता मया ॥ २ ॥

प्रियता यमनिन्द्यमुन्दरे
 गुणवन्ताश्च करोति भंसदि ।
 मधुर-शितनिगमप्यमो
 प्रतिदत्तां प्रणयादुपायनम् ॥ ३ ॥

* मूले "युवकेन" इति नाम । सुन्दरी ३१॥

उपसृष्टरुणारुणप्रमा-
परिपङ्केन नवोननोरदे ।
सुप्रमा म्वत्तु या प्रकायते
तुननामर्हति सा मदीयया ॥ ८ ॥

अलमीचयितुं न तामर्ह
मकलः पञ्चति मे तन्मिमाम् ।
ता तु रूपमूर्ते प्रकायनं
मनमि प्रेम ततो विनीयते ॥ ९ ॥

विगदोकुरुते वनम्यनी
प्रियतामावनि पुष्पमोरभैः ।
गगने च समुच्चनान्तरा
ननु ताराऽपि निमि प्रकायते ॥ १० ॥

प्रणयः मततं समुत्पुको
यदिह प्रेमदृगो नियम्यते ।
ननु विगमगेयतस्ततः
परिपुण्याति विमोहिनीं श्रियं ॥ ११ ॥

न यदा कर्मते पुरः पथा
परिपञ्चामि गवाचमाश्रिता ।
हृदयं मम दीर्घ्यते ततो
यदहं व्यचयितुं न सा चमा ॥ १२ ॥

ननु चेष्टि मदीयमाधुरीं
सततं चेतसि या स्फुरत्यम् ।
यदि तच्च निवेद्य दमये
स्रजति व्याकुलता तदेव मे ॥१४॥

न तनुर्मम रुपमानिनी
तदपि प्रेम सुरूपमेव मे ।
यसु तावदिदं समीपम्
हृदि कोपे सुचिराय सञ्चतम् ॥१५॥

अवमानमहं तनोः महे
न सतु प्रेमणि जीवधारणे ।
प्रियताऽपि यदाश्रया प्रिये
समझीयान् स्रजसात् ततोऽपि च ॥१६॥
काचिदेष कुरूपमीचते
हतदेहे यदि भविकर्षतः ।
तत एव कठोरवशमे
हृदि यस्मै न निरुध्यते मया ॥१७॥

तदसौ न निपीयते हृणा
रसना ततः ततश्च नीरवा ।
नतयोद्य हृत्प्रोममोरये-
नं कियद्भिर्निर्मृतं निलीयते ॥१८॥

उपमन्तरुणाङ्गप्रभा-
परिपङ्केष नवोननोरदे ।
सुपमा खलु या प्रकाशते
सुननामर्हति सा मदीयया ॥ ८ ॥

अलसीक्षयितुं न तामर्हं
मकलः पश्यति मे तनूमिमाम् ।
क नु रूपमृते प्रकाशने
मनसि प्रेम ततो विनीयते ॥ ९ ॥

विद्यदोकुरुते वनस्थली
प्रियतामात्मनि पुष्पमौरभैः ।
गगने च मसुञ्जवभान्तरा
ननु ताराऽपि निमि प्रकाशते ॥ १० ॥

प्रणयः सततं ममुत्सुको
यदिह प्रेमहगो नियन्धवे ।
ननु विश्वमजेषतस्ततः
परिपुण्याति विमोहिनीं चिरं ॥ ११ ॥

न यदा कसते पुरः पया
परिपश्यामि गवाक्षमाश्रिता ।
हृदयं मम दीप्यते ततो
यदहं व्यञ्जयितुं न मां चमा ॥ १२ ॥

ननु चेति मदीयमाधुरीं
 मातलं चेतिमि या स्फुरत्यलम् ।
 यदि तच्च निवेद्य दमाये
 सजति व्याकुलता तदेव मे ॥४४॥

न तनुर्मम रुपशालिनी
 तदपि प्रेम सुरुपमीव मे ।
 मसु तावदिदं तमोऽपह
 इति कोपे सुविशय मन्धुतम् ॥१५॥

अवमानमहं तनो, महं
 न यत्तु प्रेमसि जीवधारये ।
 प्रियताऽपि यदाशया प्रिये
 समदीयान् सज्जसात् ततोऽपि च ॥१६॥
 आशिदेव कुरुपमीचते
 इतदेह यदि भविष्यति ।
 तत एव कठोरवभने
 इति यत्नेन निवध्यते मया ॥१७॥

मदसौ न निषीयते हमा
 रसना तत्र ततश्च नीरवा ।
 नतयोच हयोर्मनोरथे-
 नं क्रियद्विनिर्मितं निषीयते ॥१८॥

यय गय ममोत्तमागमे
 दम्भगन्तो प्रमथ मनोऽप्यन् ।
 नमसो पविगुण ययनः
 त्यक्तं तापि विगामि दूरतः ॥१८॥

इदमेव विगहते मनो
 यदि मां व्यञ्जितमलनामसौ ।
 ययलोका वदेत् सविष्मयं
 “ननु केयं कथमेतदेव वा” ॥२०॥

ययनेन हृदिद्वितेन वा
 यदि मे जायगतिं न बुध्यते ।
 मनुतेऽथ “न कामिता मया,
 किमियं प्रेमरहस्यमृच्छति” ॥२१॥

न तनौ यदि रूपमपितं
 मनसि प्रेम किमाहितं विधे ।
 इदयं भृशमेतदाकुर्वं
 वद केनाद्य समर्चयानि तम् ॥२२॥

पतिता । ७

ययि माधु भो राजमन्त्रिन् !

पदकमन्योत्थं नतिः ।

मनु-गृहाण तान् हेमरागोन्

इदमपि च ते पुरस्कृतिः ॥१॥

धनमुपिता चरुणुहु-

द्वयपरिमोहनाय यतः ।

हविरवेगास्तासु काचि-

ददमपि वराङ्गनाऽऽगया ॥२॥

यदि च सुता देवता नो

दिनमद्य मदम्यद्या निगा ।

नखगोपुरे मान्यदीप-

ज्वलनमपि नः क्रियैव वा ॥३॥

मृपसदस्तुमसि, पुण्यं

व्यवसितमिदं ततोऽपि ते ।

मनु धामुशीलतमरेण

रहसि नर एव गृह्यते ॥४॥

इति च इति । नाम । अथ च मनुष्येण कथितम् ।

इति नाम्ना च इति च इति च । ॥ १ ॥

अध्विनाटं निगमरमि-

कविगतर-नमिनो जटा ।

यमुमभूयत् पूज्येन-

मिव वृद्धभा उवाच ॥११॥

लगमनोदराऽद्युयटिः

गमपिमुन-धाम-यज्ञो ।

मिवित्तः मियः प्रियतनाऽप्यो-

रचिरकगिवातिसुन्दरी ॥१॥

उदितं तदा मनमि चेतत्—

गिगिरपरिधोत-पावनम् ।

उदयतीदं सुप्रभात-

मन्विनप्रभि मेऽद्य जीवनम्

पिकवधूखा गीतमेव

विटधुरधिनोकमपुनाः ।

मुनिमुतोऽमुना हारिणः च

हरिणवदभूटयोश्चः ॥ १८

रभसेन ता अथ निपत्य

पयसि परितुल्य तापसम् ।

वहुविनाम-सत्तलितवासो

ननृतुरतिगान्तमानसम् ॥१८

प्रतिनूपुरं खपु मत्तानो-

ध्वनदभिहत गिनागणः ।

निरपत्यैस्तद्विनामै-

रभयददयो भृशारुणः ६२०४

अथ कोतुजाचक्षुस्त्रुतोऽगो

नयमयुगलं व्यङ्ग्ययत् ।

हुतमपूर्वेष्वोतिरङ्ग

कुत इव पथेऽस्य चापयत् ॥२१॥

परिपश्यती भक्तिधारा

श्रुतिमरचयन्नाटकं ।

मयधिकागं कमपि देव

दिशु दहन्निवान् दिशुमुनि ॥२२॥

अट्टमभूष तस्मिन्निमेष-

हृद्यतर हृद्योदुदयम् ।

रचितान्धनिस्तपमीऽपि

श्रुतिमरचयत् चवाद्यम् ॥२३॥

परभृत्य वा तस्य कण्ठा-

दमृतमहरीव मोदयत् ।

अपि तपोधनं शान्तिमाम्बम्

कुलिततन्ममिषावयत् ॥२४॥

श्रुतिवद्भारि या नैवमासीत्

कथिदपि हि मलितायना ।

श्रुतवती परं तामुपेव

विज्रनगिर्मुक्तिं निश्चेत्ता ॥२५॥

श्रुतवती पुनश्चाद्य मय्या

ज्वलिधितटे मुनिजना ।

श्रुतवतय यत् मद्य एव

भवति हृदये द्रुताद्रिता ॥२६॥

वसमाद्यन्नाहृतमुक्तेन

जहदुरमितः पिगाधिकाः ।

कपिविलोचने वामनेम्वा

तडिदिव समुद्रताऽल्पिका ॥२७॥

तमयाक्षपं ननु ममेत्य

लतकरपुटं मद्गाऽधिका ।

“अरणं गता हृदयदेव

तव पदमध्वन्यदासिका” ॥२८॥

अथ तौरभूं तमुपनीय

सलिलमपनीय वससा ।

मतजानुका केशपाशैः

पदयुगममार्ज्वयश्च सा ॥२९॥

परमपातये निर्निमेषां

तमनु दृगमुमुखी सती ।

निदधे दृगौ नतमुखिन्दुः

■ अपितनयोऽपि मां प्रति ॥१०॥

गतनिमेषे मुग्धमुग्धे

प्रथमरमणीविलोकनात् ।

ननु तदखिणौ भंनिपौय

नयनमदृपमम चावात् ॥११॥

सहिमाऽविलम्बो-ममानी

मृत इव हृदोह यः स्थितः ।

विजयानकस्तम्बयेन

पटुतरखिण्य वादितः ॥१२॥

त्वमहो विधे धन्य एव

मयि च रमणीत्वमर्पयन् ।

चरितार्थतामाप चात्मा

स्वपयुधि तदेव संस्मरन् ॥१३॥

अयनाश्लिष्टं तप्य देहे

विपुलपुष्पकं तदोदितम् ।

पृथुलोचने वाप्यभाजि

विग्रदतरताश्च तद् गतम्

श्रुतिः शान्ति गौ मैरमामोत्

कनिष्ठपि वि मनितापना ।

पुनरगो परं नामुपेय

विजयगिरिमुद्रिं निर्देष्टुः ॥२१॥

पुनरगो पुनस्ताव मय्या

जन्मनिधितटे मुनिप्रता ।

पुनरगतं यत् मय्य एव

भवति हृदये द्रुताद्रिता ॥२२॥

यमनाद्यन्मावृतमुनेन

जहदुर्गमितः विगाधिकाः ।

शृष्टिपिमोचने तामनेषा

तडिदिव ममुद्रताऽस्विता ॥२३॥

तमयान्तर्पं नयु ममित्य

कृतकरपुटं मष्टाऽधिका ।

“शरणं गता हृदयदेव

तव पदमध्वयदामिका” ॥२४॥

अथ तीरभू तमुपनीय

सन्निभमपर्णाय वमना ।

नतजानुका केशपाशैः

पदयुगममार्ज्ययश्च सा ॥२५॥

१. अधि० मरुता वता सा ॥ २३ ॥ नदाम् चाधिरेताः सा ॥ २४ ॥

मृतिरकारि या नैवमामोत्
 कविदपि हि मलितायना ।
 श्रुतवती परं तामुपैत
 विजनमिस्मिद्धिं निग्नैना ॥२४॥
 श्रुतवती पुनस्ताच्च मय्या
 जमनिधितटे मुनिप्रता ।
 श्रुतवतश्च यत् मय्य एव
 भवति हृदये द्रुतादृता ॥२५॥
 यसमाश्चन्नाहतमुखेन
 जहसुरभितः पिशाचिकाः ।
 षट्पिबिनोदने त्रामलेखा
 तडिदिव समुद्रताड्यिका ॥२६॥
 तमयात्पं नद्यु ममेत्य
 छतकरपुटं मयाऽधिका ।
 "शरणं गता हृदयदेव
 तव पदमधम्यदामिका" ॥२७॥
 अथ तीरभू तमुपनीय
 सन्निभमपनीय कसमा ।
 नतआनुका केशपाशैः
 पदयुगममार्ज्यच्च सा ॥२८॥

एरमपातयं निर्मिमेषां

तमनु हगमुमुषी सती ।

निदधे ह्यो नतमुखेन्दुः

अ ऋषितनयोऽपि मां प्रति ॥२०॥

गतनिमेषे सुम्भमुग्धे

प्रथमरमणीविलोकनात् ।

मनु तदचिणी भंनिषीय

नयनमद्वयमम चपात् ॥२१॥

महिमाऽष्टिनस्त्री-ममानो

मृत इव हृदोह यः स्थितः ।

विजयानकम्पज्जदेन

पटुतररविच वादितः ॥२२॥

त्वमहो विधे धन्य एव

मयि च रामणीत्वमर्पयन् ।

चरितार्थतामाप चात्मः

वयवपुवि तदेव मंछरन् ॥२३॥

जयनाश्रितं तस्य देहे

त्रिपुमनुमङ्गे तदीदितम् ।

पुण्योचने वाच्यभाजि

विमदतरताञ्च तद् गतम् ॥२४॥

रमणीयं ये न भावाः

दयितमनयादि-भेदतः ।

मिमितैर्गतेः स्वात्म-तर्कः-

एव इदं सर्वं प्रवर्तितः ॥३५७॥

कृपिगृहं मे सुखमर्भः—

क इव विदधेऽद्य मे दिवा ।

तत्र सुधारमः स्वर्गं एव

नयनसुगमैऽपि दिश्यमाः ॥३५८॥

सुहृदपहसन् मन्त्रिमित्र

न किं नश्यन् क्षते हृदि ।

अवमानितां न पुनरथा-

वमन्य लुठत्तन् मृदि ॥३५९॥

मधुनिशीघ्रे ननु न कानि

प्रणयि-हृदयानि मोक्षतः ।

नवसुखाशया स्वर्गभूमिं

समं तनुमिमांसां सतः ॥३६०॥

अशृण्वं तदा चाटुवाणीः

अवणपरिप्रेय-भूयसीः ।

नहि नहि कश्चित् सत्यवाणी

श्रुतिमुपगता ममेदृशी ॥३६१॥

अवितया कथा नूनमेवा

न वितयतया विभाष्यताम् ।

न रमता मुनेर्नापि चक्षुः

नयति कथमप्यमत्यताम् ॥४०॥

ननु वीरसे दैधह्या

विषयविषयीर्न वृद्धः ।

नमरीरज-द्वन्द्वदृष्टे

किमपि मम तत्त्वदर्शकः ॥४१॥

अहमपीयं देवतेव

अपिहमि कृतं मया दिवा ।

मम सुधारमः पर्ये एव

नवनयुगलेऽपि दिव्यभाः ॥४२॥

परमहं नी भोगमारा

यदुपगमयामि ते सुधाः ।

यदि अदास्यः पूजनाय-

महमपि अदाप्यहं सुधाः ॥४३॥

इह निमिरे मय्ये एव

अद्वितिमनोऽन्त-लोचकम् ।

ननु देवता तत्र कोऽपि

सृष्टयति विश्वरूपितकम् ॥४४॥

अवगणय्य तां ते च हस्त
 सततपरिष्ृजितां जरन् !
 विजनहृद्दरी-दुर्गमिनां
 वनवसतयेऽप्यघावयन् ॥ ४५ ॥

मम तापसः म खलु तव
 रहसि पश्यगुह्य आगतः ।
 अस्मिन्भीरं सुमहानघ
 यदिह नहि कोऽप्युपागतः ॥ ४६ ॥

स्वपिति क्व मा देवतैका
 चिरमगतभक्तदर्शना ।
 मुनिनेत्य च प्रथममस्याः
 सुरसुमनसा कृताऽर्चना ॥ ४७ ॥

परमया मुदा मा प्रबुद्धा
 मुनिद्वदपि च म्यकाग्रत ।
 मुनिसुतं विना तामृते च
 न पुनरितरो व्यबुध्यत ॥ ४८ ॥

मम मुत्तं हृषा भंनिषीय
 मुनितनय इत्यभाषत ।
 त्वमसि परमानन्दमूर्तिः
 ह्यमुपगताऽसि पुष्टतः ॥ ४९ ॥

स्वयन्दयनाः सन्तु दधामाः

अनितकथर्षी मत्तक्रियः ।

मम तपोधनं प्रादुरस्य

कुसुमगन्धमेव ताः शिष्यः ॥५५॥

तं नु भवन्ती भेदगोमि

अथि तन्न-पुत्र तावमः ?

मम कातरेणान्तरेणा-

सुतिमभिलषामि ते ह्यः ॥५६॥

सद्व्यवसायकथनेन

नृत्तयत्नं ते तन्मन्त्रतः ॥

अभिलषामि वा मत्तविश्व-
मिदं विधिबोधेन पामनाम् ॥५७॥

पुनर्निर्दिष्टं च, ये । सा ह्यवः न

भवन्ति विदित्वाभ्योनिधिः ।

मत्तया मया मन्त्रमात्रं

प्रत्यक्षकथनेन सा विधिः ॥५८॥

विदित्वा विधिं च विदित्वा

विदित्वा मन्त्रं मन्त्रमात्रं ।

विदित्वा मन्त्रं विदित्वा

मन्त्रमात्रं मन्त्रमात्रं ॥५९॥

अथमथनिपुः दूतः कानमौमो विभिन्दन्
 प्रसरति दक्षिताये वाक्पुण्यातोतधाम्ने ।
 इति विनिदधदम्नः प्रेमयासांमिदानीं
 न सन्तु न सन्तु कास्ते नैव मे विष्मृताऽपि ॥३॥

त्वमसि सुविरभिद्रो राजगर्जन्तुः । गच्छं
 तदपि च गतमस्तु स्युःप्रणिष्ठाणकल्पम् ।
 तव धरणिर्विक्रमिप्रक्रमाणा वनाना
 स्मृतिरपि परिक्रान्ता वात्ययेवाध्वयनिः ॥४॥

न सन्तु पुनरिदानीं वन्दिता कण्ठगगा
 स्वयमिह यमुनाया बोधितानि भजन्ते ।
 तव पुरवनितामा नृपुरक्रान्तराणि,
 परिणमति च भिक्षोनिष्यन्ते तन्मोरकोदे ॥५॥

अपरिमणित-नामा-जीवराज्य-प्रवाह-
 स्तत्र विरतिविहीनस्त्वय नूतमाथाऽपि ।
 वदति नृप तथैव प्रेमयासांमिदानीं
 न सन्तु न सन्तु कास्ते नैव मे विष्मृताऽपि ॥६॥

कच-देवयानीसंवादः ।

—:::—

कच —कनकालय मे कामः पुण्यं यमति गुणे ।
 चतुर्भावि मामाख्ये । गमनाय दिवे ततः ॥ १ ॥
 या तियाऽधिगता याव दीप्यतामाजिवा तव ।
 विरमद्गमया भासा संस्कारेण मणि यथा ॥ २ ॥
 यदोदयमिहः नृद्धे मविता प्रतिशामरम् ।
 तया वक्रागु हृदये सा ममायाम्बु गोभने ॥ ३ ॥

देवयानी—यद्य वर्ध-महद्वय माधने कनितं तत्र ।
 मामोऽप्य सुलभा विद्या यदाचार्यात् प्रमोदतः ॥ ४ ॥
 पूर्णो ममोदयः मोऽयं दिव्या हृदि विरे स्थितः ।
 यद्य नाम्योऽपि ज्ञायति किमु मोम्य विभावय ॥ ५ ॥

कच —मन्ये म कचिदपरः—

देवयानी— नाम्यः कोऽपि ? पुनर्वदे ।
 विविक्तुष्य विद्याद्यान्त-स्तनमासीम दुर्ममम् ॥ ६ ॥
 कामः कचिदपि कावि यद्यन्तरयतिष्ठते ।
 कुमसूच्येवं चर्योऽपि यद्यतोऽपि मन्त्रे माधने ॥ ७ ॥

कच :—कृष्णानि पूर्ये हृदये मफलं चाद्यं जीवमम् ।
 न देव्यं शून्यता चाऽपि मयि सम्यति-भाविनि ॥ ८ ॥

ॐ

देवयानी—त्वमेव कुमनी दिष्टा मुचो विभुर्नरेचरि ।
 तद् यात्रि सुरलोकाय मामर्थं परिमादय ॥ ८ ॥
 गौगोविन्दमि प्राप्ते मोक्ष्य देवमभा त्वयि ।
 मया मन्दनपुण्यानि वर्णयन्ति सुराङ्गनाः ॥ ९ ॥
 मेविशस्ते च क्रियर्थः कनककण्ठेन, भाविनः ।
 माद्वन्द्यगदध्वनयो जयध्वनिपुङ्गवराः ॥ १० ॥
 अहो ब्राह्मण सङ्ग्रेण महता यमतो गुरो ।
 अधीयानस्य दोषास्ते प्रयाने दिवसा गताः ॥ ११ ॥
 आसन् न केचिदिह ते गृहं मर्त्यसुखास्रदम् ।
 य ईगते आरयन्तो बाधितुं विरहश्चयाम् ॥ १२ ॥
 तथाऽप्यतियिभूर्न त्वा-मुपचारैरिहोचितैः ।
 अपूजयं यथागति होना विभवविस्तारैः ॥ १३ ॥
 इन्त स्वर्गमुखं कोह नास्त्रामाः कुसुमस्रजः ।
 न नित्यदिश्यच्छायामा मुक्त्वानामपि सम्भवः ॥ १४ ॥
 अत एव ममार्गमे सुरलोकमिमो गतः ।
 न पूजयाऽमदृश्याऽपि परमागः अरिष्यसि ॥ १५ ॥

कथः—मामैव, मुपितोऽस्मीह कल्याणि परया मुदा ।

विमर्जनादिपं याचे परमद्य सुचिञ्चिताम् ॥ १० ॥

देवयानी—मत्तंगभूमिरियं, न द्याः, मखे इन्त कुतः प्रितम् ।

दृशा मन्त्रेणि जागर्त्ति कुसुमेखिह कीटवत् ॥ १८ ॥

मनुष्या एतन्मो प्राप्य गन्ध भवति यत्पद ।

तथा वृषियश्च कामो नियमनामधावति ॥ १८ ॥

इह नट प्रिये मत्स्य मत्स्य रक्षाक्रिन्नाः श्रुतिः ।

शृण्वन्मत्स्य ५ प्राप्य दास्य इतिमिति केवलम् ॥ २० ॥

तद् याति किं जया जाल चंपलोष्कच्छिता सुराः ।

कुलभक्त्यु पुनर्जन्म प्रसादुष्म रमानेनम् ॥ २१ ॥

कलत भक्त्युमि किं मत्स्य इत्यंतं समापितम् ।

दोष-वर्षमहस्त्रस्य विमर्शमन्तलं त्वया १ ॥ २२ ॥

अहो व्यवसितं तं च पद्मान् न मलदीप्तये १

कच :- कल्याणि मम को दोषः किं मयाऽनुविधीयताम् ॥ २३ ॥

देवयानी- देवं वनस्पती इत्या महस्त्रपरिवर्तयन् ।

अदीप्ताऽतपतस त्वो क्षायया निरवापयत् ॥ २४ ॥

अतैव निभर्षीयात-मोनीक्षामितवसिनि ।

विहतामयाऽम्बरम्वन्त आगतैरेव कृजनेः ॥ २५ ॥

अहो गुह्यति चेतस्तव स्वार्थममीक्षया ।

यक्ष्मकपटे मर्ष्यान् विधूय्य अनितो मुदा ॥ २६ ॥

इयं हुमानो यश्चक्षुःसहत् यममपानुदः ।

पश्य त्वदिरह्याय व्यावते भोगमास्थिता ॥ २७ ॥

पश्य त्वदिरह्येत्येव मीरेनेव मनीममा ।

पुरस्त्वयमाभाति विग्वच्छाया वनस्पती ॥ २८ ॥

पश्य सुन्दर वातोऽपि दाक्षिण्यमनुवर्तयन् ।

यत्न-मग्नेरनिह्वानैरेष त्वामनुगोचति ॥ २८ ॥

एवमेतेषु तिष्ठत्सु त्वमेवैको ह्रमन्मुखः ।

दूरं यास्यसि राधान्त-सुखस्य प्र इव जगात् ॥ २९ ॥

कच :—अपृच्छे पावनं जस्य यदितोऽधिगतं मया ।

तत चायमभूरेषा मम साहस्यदाम्पट्यम् ॥ ३१ ॥

अमीतिरिह सा शङ्कि देवयानि क्वचिन्नम ।

चिरमेनां स्मरिष्यामि सुसुतो मातरं यथा ॥ ३२ ॥

देवयानी—गायारयितुमागत्य यद्यामि प्रतिव्रामरम् ।

मध्यन्दिन-दिनाश्लेष-तापक्रान्तं प्रसुप्तवान् ॥ ३३ ॥

नेयमातिथ्यनिगम्य ह्याया वटतरोः शुभा ।

सुच्चापितोऽप्यनेनैव मौनपद्मव-शोभने ॥ ३४ ॥

गमिष्यसि ध्रुवं बन्धो तदपि त्वा पुनरंशे ।

संशुतः क्षिन् तरो मने कुरुच जगद्वियमम् ॥ ३५ ॥

कुरुच चापि जलं प्रणयामन्मनं मिथः ।

सिन्धुक्षु-या पुनर्यथा यतो न सुखमा त्यथा ॥ ३६ ॥

यद्ये तदर्थं यामोऽपि नायते, स्वर्भवासिनाम् ।

मन्यं न तस्मिन्निपेण हानि काऽपि भविष्यति ॥ ३७ ॥

कच :—इत्त भोः क्षणं किं श्वेतत् * ममस्ता यदिह तर्हि ।

ममादुर्वा इव भास्वि विरं परिनिता अपि ॥ ३८ ॥

इदं च भौतविषय न गान्धर्वं महत्वाभिनाम् ।
 विद्रावतेति मासन्तरागचान्नयो यथा ॥ १८ ॥
 इदं च ध्वजमनसा भाव स्फोभयते नभम् ।
 यथा विचक्राद्रेग चान्तेऽ माधु चित्ति ॥ ४० ॥
 मन्थे मणदि मा वन्धु मन्थं लोकान्तरोन्मुखम् ।
 प्यथा भैम्नाऽद्य पन्ति मायापागं वितन्वते ॥ ४१ ॥
 इहो वनस्पते वन्धो पञ्चसिखरसन्धम् ।
 एव चामन्तरयेऽद्य त्वा मा समानुगर्ह हयः ॥ ४२ ॥
 चलेष वृहवः पात्रा भ्यान्तामृतमकुलेवरम् ।
 तव निर्व्यापविष्यन्ति क्षाययाऽहं यथाऽप्यहम् ॥ ४३ ॥
 चामीनाः पुनरत्रेव प्रक्षुण्ण-दरितावृते ।
 निष्ठा न भ्रमरन्ताना नाधितारय साहगाः ॥ ४४ ॥
 कृपयोऽपुत्रमि खाताः यथो भानुकर-सुमि ।
 न विभज्यदितारन्ते मायाया माहं वस्त्रनम् ॥ ४५ ॥
 मायावन्तो मध्याह्ने भोवातामपि दारकाः ।
 कीडा-विनोदमिच्छन्तास्वामुपेयस्यनेकमः ॥ ४६ ॥
 इदमभ्यर्षयेऽद्य त्वा-मिमि मोदितचेरसा ।
 अमर्णाव, मखाऽयं ते प्राक्तनोऽप्यन्तताम्रता ॥ ४७ ॥

देवयानी—मा जेमधेनुः चर्तन्त्या कल्याणी पुष्टनक्षत्रा ।

पित्रोऽप्यमृतं स्वर्गं नापमानं हि माहर्षति ॥ ४८ ॥

कचः—सुधाऽधिकेन पयसा तर्पयन्ती मितच्छविः ।

सा भान्तगौला मातेव पुनाति हितकारिणी ॥ ४८ ॥

इह तां शिवमानेन मया स्वच्छन्दचारिणीम् ।

न गीतमोक्षं यास्मिन्वा गणिता न ह्यप्यसुधा ॥ ४९ ॥

गिरिनिर्भरिणी-तीरे शय्यश्याम-वनेषु च ।

मीता मया तथा साहे चरन्त्याऽऽद्यामिवामराः ॥ ५० ॥

दृष्ट्वा यथेच्छं भोगेन वपुषा मन्यते न सा ।

आ मन्मथायास्तच्छ्रायि रोमत्रयमकरोच्छ्रुतेः ॥ ५१ ॥

कचिदिगामया दृष्ट्वा मध्ये ई निहती च माम् ।

कृतच्छत्रं प्रसादञ्च मयि साऽदगम्यत् शुभा ॥ ५२ ॥

नित्यं पदं कश्चिन्मि कन्वाणि मम चेतनि ।

तस्याः प्रगान्ते स्थित्ये च हर्षो पुटो च सा गतुः ॥ ५३ ॥

देवयानो—स्त्रीतस्मिन्ना कलस्याना माया वेल्लमती किमु ?

सुखमोक्तमुपेतस्य पदं चेतनि लप्यते ॥ ५४ ॥

कचः—विजयत्पुष्पकुशान्ता रम्या यस्याऽनाटस्यर्मा ।

या मच्छाति सामागेन त्रिषु यामवधुस्त्रि ॥ ५५ ॥

प्रथमे मदिनोदाय गायत्री कलनिम्ननेः ।

कच ता विष्मग्निमि भट्टे वेल्लमती शुभाम् ॥ ५६ ॥

देवयानो—दृष्ट्वा तं प्रथमेऽध्वन् यागादभ्यासि न मया ।

ह्ययिवाभुक्ता निधे कचिन् अगमि ताऽमयि ? ॥ ५७ ॥

दत्ता तप्या महानामो-देवतानो मनोरथः ।
न दुःखमेतं विन्देद्य यथा परनिर्गते ॥५८॥
यद्यो वत दुराग्रयं—

कवः—

तस्मान्मापि सुनिर्भयम् ।

विराजुष्णतमिधामि मम मानमहसिषु ॥ ६० ॥

देवयानी—

हृदयं कुसुमोद्याने यदाह्नि प्रथमागतः ।
प्रद्योतनम-भोजित स्तब्धस्तपनी यथा ॥ ६१ ॥
प्रियोद्यता तनुं विभक्तु म्भिरमोदाभिनीमिव ।
चन्दनादुल्लाटेन कण्ठे कुसुममानवा
हसत्-प्रसववदनो विक्रमत्किमन्योपनः ।
प्राप्तरधरः श्रीमान् हर्षोरतिधिता गताः ॥६२॥६३॥
प्राप्य मन्त्रीवनी विद्या परिपूर्णमनोरथः ।
यद्य तर्पणहस्तान्ते कथितुं परमि तदिदम् ॥६४॥

कवः—तदा त्वमपि कन्यापि सुगुल्म-मितवाममा ।

विनम्यि केगजालेन मय श्रीहरवर्दिना
प्रस्कृत-पुतनावशा तपस्येव प्रसीदन्ती ।
ज्योतिर्मण्डलमधीता स्थिता भाषादुया इव ॥६५॥६६॥
दधानां वामरस्तेन विनम्यिः नवभाजनम् ।
कुसुमावयवशशा योष्य त्याऽहममायिवि ॥ ६७ ॥

अन्नं यमेन तन्वद्भि नैतत् कर्म समं तव ।

प्रमोद कुरु मेऽनुष्ठां कुसुमान्यहमाहरे ॥ ५८ ॥

देवयानी—अष्टद्वयं योऽप्य त्वामभिसेवयितुं चतुर्षु ।

“कर्म्यं कुत” इति, त्वं च सप्रययमनुचिन्तान् ॥ ५८ ॥

“आर्यं” स्वर्गादुपेतं मां विद्धि जीवसुतं कथं ।

गिणो भवितुमिच्छामि वितुस्तव यराहने ॥ ५९ ॥

रातोऽप्य भवतीं प्रातः”

कथः—

मद्भाऽऽमीश्वरं चेतमि ।

स्वर्गादागतं हृत्मेव प्रत्यापरायेव यद्यपि ॥ ६० ॥

देवयानी—ततः वितरमाभाय भृगुविक्रमचेतसा ।

“अथ प्रार्थयितव्यं मे किञ्चिदस्मै” इत्यादिवम् ॥ ६० ॥

न मुदः खे कुराणि मां परिमुच्य गिरेकपे ।

हमा प्रमान्तया धीत्यावददार्द्राक्षितम् ॥ ६१ ॥

“अन्नं दानतया यत्मे, विममि मम तादृशम् ? ।

यत् मेऽपि दानं मोदाय हेधे भजति मानसम्” ॥ ६१ ॥

अथः हमावदम्—आदि प्रातोः देवयानीः सतः ।

इयमेव परं याचयः, ममान्तेयामिने कथ ॥ ६२ ॥

पत्नीं ज्ञानाय वृत्तान् सदाश्रमिह यत्नतः ।

तयाऽपि याच मोदं मे पूर्वैकुरिह भावने ॥ ६३ ॥

क. व. देवयामोमं वादः

१०

क. व. :—देवैस्त्रिदशविदेवाविहसोऽस्मि पुन पुनः ।

तमेव दयया देवि पुनरस्मि सुजीवितः ॥ ७७ ॥

शुभे तत्रावदानं तत् मम अग्रनि अग्रनि ।

विषो विरहान्नृत्वं नूनमुद्योद्यविषानि ॥ ७८ ॥

विश्वामित्रो—अहो लज्जताभावः भग्नीभवतु यत् क्षणम् ।

विषमं च मिदं बन्धो दुःखनिगम्यतो नहि ॥ ७९ ॥

मा मां कुमोदयन्निजे विदि देव्यगुरोः सुताम् ।

अहो न त्वयि आभर्त्ति किमु काऽपि सुखमृतिः ॥ ८० ॥

अथ कचन मन्त्रायामिह निर्भरिणो तटे ।

विद्यामध्यव्यमानस्य विद्यामीनितमोचनम् ॥ ८१ ॥

मामनुधायती देहे प्रमद्योचनतां मियाम् ।

उदमाद् यदि रोमाचो यदि वा गृध्रवेष्टः ॥ ८२ ॥

उद्दि वाऽऽमोह-माङ्गयो भावरागिः समुच्छुम्भम् ।

अतमे कृच्छ्रपवनं ध्यौम वा मन्त्रायाऽङ्गम् ॥ ८३ ॥

मा हि मे परमा मीनिः प्रतिदानश्च तत्राहत् ।

मग्ने तदेव ध्यातव्यं दूरमसु लज्जता ॥ ८४ ॥

यदि कस्यापि मीनिः रहो दूरविमर्षिणः ।

काङ्क्षुष्यन् एवागो मेवैतन्मनोरथः ॥ ८५ ॥

शुभो वा यमाकरो नपि तत्रे यदीदृषिः ।

अमोघो यदि वाऽप्यन्त-विहस्य सुमोमते ॥ ८६ ॥

इतः स्वर्गमनुप्राप्य शान्तो विश्रमवेत्यथा ।

स्मरणीयमिदं बन्धो दूरमाप्तां कृतज्ञता ॥ ८७ ॥

अत्रैव ननु कान्तारं प्राप्नुयि स्निग्धनेलिमाः ।

सन्नादाप्तामघापादु-जटा इव चनाक्षयः ॥ ८८ ॥

अप्रकागोदये तस्मिन्नजलाभारदुर्हिने ।

अरन्ध्रं कान्तमास्याय भविष्यसि यदुश्रिताः ॥ ८९ ॥

दिनेषु तेषु गच्छत्सु तदा निष्कथमन्यरन् ।

गतोऽसि गाढामुकण्ठां वर्षासु प्रतिवश्वरम् ॥ ९० ॥

इहैव कुसुमोद्याने वसन्तदिवसेषु च ।

निर्व्याधयौवनोत्साहं सज्जाममगमन् मुहुः ॥ ९१ ॥

दूरादागतमङ्गीतमुच्चराम्ने च वामराः ।

आमौढैः प्रावयामासु र्जता-कुसुम-पल्लवान् ॥ ९२ ॥

सुखध्वजं उषागच्छन् सुगन्धिर्मनयानिव्यः ।

तवान्तकम्ममाधस्त पुष्पितासु नतासु च ॥ ९३ ॥

काव्यपा, कति वा मन्थराः तामघ्यः कति वा निगाः ।

राजा-रञ्जय, कति वा ज्योत्स्ना-मान्द्रपतिभ्युताः ॥ ९४ ॥

तीव्रातप-प्रविरलभोक्तमधुरभास्तथा ।

धीरा निष्क्रिय-मुक्ताय मध्याह्नममयाः कति ॥ ९५ ॥

अथ सुन्दर याताम्ये दहयोऽयमरक्षणाः ।

इहैवायमकाङ्क्षां दुःखेन च सुखेन च ॥ ९६ ॥

उवा वा यदि वा मय्या मोदिना वाऽय गार्गेरि ।

मुनेन्दुरथ कथ्यापि यदि वाऽकर्मनोरथाः ॥८८॥

न तादृशं विमण्यामीत् विनाय द्विवि तिष्ठत ।

एते कश्चित् पदं चित्ते चित्तं इवापिंतम् ॥८९॥

न भावी वा विनामी वा मोतिरन्यदयापि वा ।

परो कृतप्रतामात्रं जागर्त्ति तव चेतसि । ॥९०॥

॥९१॥ :—यथाश्रयि यथास्मि न प्रज्ञाममिहाहति ।

न ते दर्शयितुं शक्यं कश्चिन्नैनि मन्त्रतम् ॥९२॥

पानी—जानामि ह्यहो जानामि हृदयं हृदयेन मे ।

असक्तं परिदृष्टं ते विद्युदुच्छेपमभिभम् ॥९३॥

तत एवाथ नभस प्रापेयं योवितोऽपि मे ।

यावदागुपमत्रैव मम तत्, माऽधिगा दिवम् ॥९४॥

यत्र निभं विनोक्तं वनच्छायासमाहृतम् ।

रहमोह निवृत्त्याय चावां परमया मुदा ॥९५॥

विष्णुस्य निमित्तं विष्णुमिह विस्मयमद्भुतम् ।

निर्व्यास्यति नयं समसाकरो हृदयदयम् ॥९६॥

न मुदे कथने कीर्त्तिं अग्निं यन्मो तत्राक्षरम् ।

तस्मिन् मा मास्तिदिवं—

પ્રેરણાનો સ્વરો ધરાયુના : એવં • જ ને વિશ્વ કાવેલિયમ્ • ।

इति चतुर्थः प्रश्नः समाप्तः ॥ १॥

निष्कन्दराणि पद्मानि नैऋते यदि पत्रे ।

विष्णोर्लक्ष्मीरम्भः तानि च प्राणानि विष्णुस्य ॥१॥

੬- ਮਾਧੋ ੧ ਜਗਸੀ ੪੪੪ ਜਲਦਖਲੇ ਘੁੰ ।

महाराष्ट्र राज्य सरकार - वृद्धांगी विधवाशोधन समिति

गुणैः विभूतिभिः । गुणैः विभूतिभिः ।

कनकज्योतिः शशिः पद्मज्योतिः च ३ निरवधिं दत्तं ॥ १२ ॥

॥ श्रीगणेशाय नमः ॥

[illegible]

८। ३-४ मङ्गलम् अथवा मङ्गलम्

॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

॥ १ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥

• 1997-1998 年 4 月 1 日 至 1998 年 12 月 31 日

०२. १४. ३०. ८. २३. ६.५. २०.२५। ३०५। ६५.००। ३०५। ३०५।

THE UNIVERSITY OF CHICAGO PRESS

1. The first step is to identify the problem or goal. This involves understanding the current situation and what needs to be achieved.

4. $\frac{1}{2} \leq \frac{1}{2} \leq \frac{1}{2}$ is a true statement.

1. The first step is to identify the problem or goal. This involves understanding the current situation, identifying the problem, and setting a clear goal.

• ... $\mathcal{A} \in \mathcal{A}_1 \otimes \mathcal{A}_2$ is a tensor product of two tensors $\mathcal{A}_1 \in \mathcal{A}_1$ and $\mathcal{A}_2 \in \mathcal{A}_2$.

तथा सति मष्टं हित्वा वनाद् भ्रान्त्या वनात्तरम् ।

कुर्वाणो मम कर्मानि पुष्पानि किमवाचिनोः ॥१२१॥

ययानो वाऽतियत्नेन विचित्राः कुसुमस्रजः ।

असौ विद्याविहीनायै मस्मितं किमुपाहरः ॥१२०॥

अयं ते संयमो ब्रह्मन् इदं ते कठिनं प्रथम् ।

इदमाचरितं किं नु तव विद्यार्थिनामिव ? ॥१२८॥

अथ कस्मात् समादाय रिक्तं कुसुमभाजनम् ।

मो श्रेयदत्ता मयः निक्त-स्वस्त-गिरोरहम् ॥

हृद्वाऽऽगतमधोयामो पञ्चमुत्सृज्य सत्वरम् ।

द्व्यक्षत्तनुजदम्येन समर्चितुमुपागमः ॥१२८ १२९॥

जलमेक-परिश्रान्तामानयानेषु गादिनाम् ।

हृद्वा मो लपय मायं कुत मन्त्रिमाहरः ॥१२१॥

कुतो वाऽध्ययनं हित्वा विमलप्यातपं, मम ।

नारत्नं यत्र तत्रापि शुभदिश्वमपानयः ॥१२२॥

अथ धनमनोतोऽऽगम्याऽवतममे वदः ।

आदौनेत्रं दिश्यामि मोताम्यचावयः कुतः ॥१२३॥

हस्तं दिश्यामुपादालुं गुरोः निपयता त्वया ।

इतं कुतो मे हृदये दिश्यामि गुरुगणैः ॥१२४॥

अथ विमलं ज्ञानं मे वक्ष्यं माधुनर्जितम् ।

दर्शय मां धर्मज्ञं गुरोः शरणं कल्पयः ॥१२५॥

दद्यान्ते यदि मर्णाणि मम सर्वक्रियान्तरे ।
 तथाऽपि हस्त गस्तश्च' गूढं तममरानयम् ॥४१॥
 धनया विद्यया देवि श्रुत-मञ्जीवनायेया ।
 दद्याद्भरत्वं देवेभ्यो भविता मे ह्यतार्यता ॥४२॥
 यमस्याद्य क्रियासेनां नाहं मन्ये मयं सुखम् ।
 सायं तदर्हमि सक्तु देवयानि यमस्य माम् ॥४३॥

देवयानो—यहो ब्राह्मण वित्तोऽस्मिन् समायाः मन्त्रयः कुतः ?

हस्तं हि नारोद्धदयं त्वया कुनिगदायणम् ॥४४॥

त्वमद्य साधितमार्थी मोक्षयच्छिमां हमन् ।

अपाप्य नूने दुःखानि नूनं गता विपिटपम् ॥४५॥

इतापि मत्तदोक्षस्य यदितो यावदायुयम् ।

विद्यते किं न मे कर्म किं धनं केन धारणा ॥४६॥

अस्य निष्कलत्रावस्य व्यक्तं हितवचस्वयम् ।

उग्रेयं परिभूतायाः का दाया किञ्च गौरवम् ॥४७॥

यस्माद्यमिह कामानि नूनं नगमिषीं मया ।

विमुच्य मरुभामद्रमित्रया भटनज्या ॥४८॥

यद्विदुषेयं यद्वेन पातयिष्यामि भोजनम् ।

मयस्तत्रैव भक्ष्यन्ति निगिताः श्रुतिहण्डिताः ॥४९॥

यमस्तस्य गुह्यत्रोऽहं गूढाऽपि मम धनमि ।

पुनः कर्त्तव्यं मर्णाणि मितेन कारयिष्या ॥५०॥

Mr. S. N. Chaturvedi M. A.

Prof Holkar College

Indore 27. 9. 26.

Writer,—

I have the pleasure of going through the 'Gitanjali' Sanskrit rendering by Pt. Amarendra Mohan Tarkatirtha. The lucidity and graceful diction combined with the eminently well-fitted terminology and the spontaneous outflow, so profusely met with invariably in the book, lead one easily to take the work to be an original one. His effort is very laudable, more in view of the fact that he has so ably been able to give true version and right colouring in Sanskrit poetry to the universally admired work of the world recognized master-poet Sri Rabindra Nath Tagore. The depth of the thought in simple language, the outflow of Alliteration (Anuvachana) so well harmony and thorough agreeableness to the original work, written in well selected and rightly used Metre and bespeak the Poet's masterly hold over the Sanskrit language and it should be a matter of great pleasure and pride to all Sanskritists to find such a nice book in so splendid a language in their old literature. Personally I consider the book well worthy of being taught to the Intermediate and B. A. classes in selected portions. I am sure the book will prove highly beneficial to the college scholars if presented or recommended in their general course of studies for Bachelors Reading.

I congratulate Pt. Amarendra Mohan heartily on this brilliant success and feel that you in the arduous undertaking and will be proud of my duty to help the
to my best.

षड्दोषकधिकुल-तिनकस्य महानुभावस्य कविमन्त्राजः
 श्रीमतो रवीन्द्रनाथस्य निरुपमकविता-रसाभ्याम् षड्भाषाया-
 मश्रुतयमा भिन्नदेगीया अपि संस्कृतभाषाभिद्या विद्वांसो यथा-
 मश्रुतं मभेरचितिमत्या विदुषा कविना श्रीमता चमरेन्द्रमोहन
 नथेना कृतास्तस्य महाकवेर्विदुषास्यकवितानुवादाः श्लोक-
 रूपाः कतिचिद्विनोकिता मया । विनोक्तं च परमं मन्त्रोप-
 मयामयानग्नि । मध्येया मयोनीयमस्य समुद्यमः प्रगमनेऽय
 एव । अनेन कृता अनुवादश्लोकाः सरसा विद्युदाः सरसाः
 प्रायेण मूलकवितानुक्रयस्येति मद्भयैः सद्विरयं विद्विषेण
 मद्भुत्माङ्गनीय एवेति ममभुते ।

१।११।१८२६	}	श्रीयमयनाथ तर्कभूषण गच्छी
वाराणसी		(महामहोपाध्यायः)
	}	हिन्दुविश्वविद्यालयः ।

